

2/7-07

เพชรบุรี

กับความเป็นนครประวัติศาสตร์

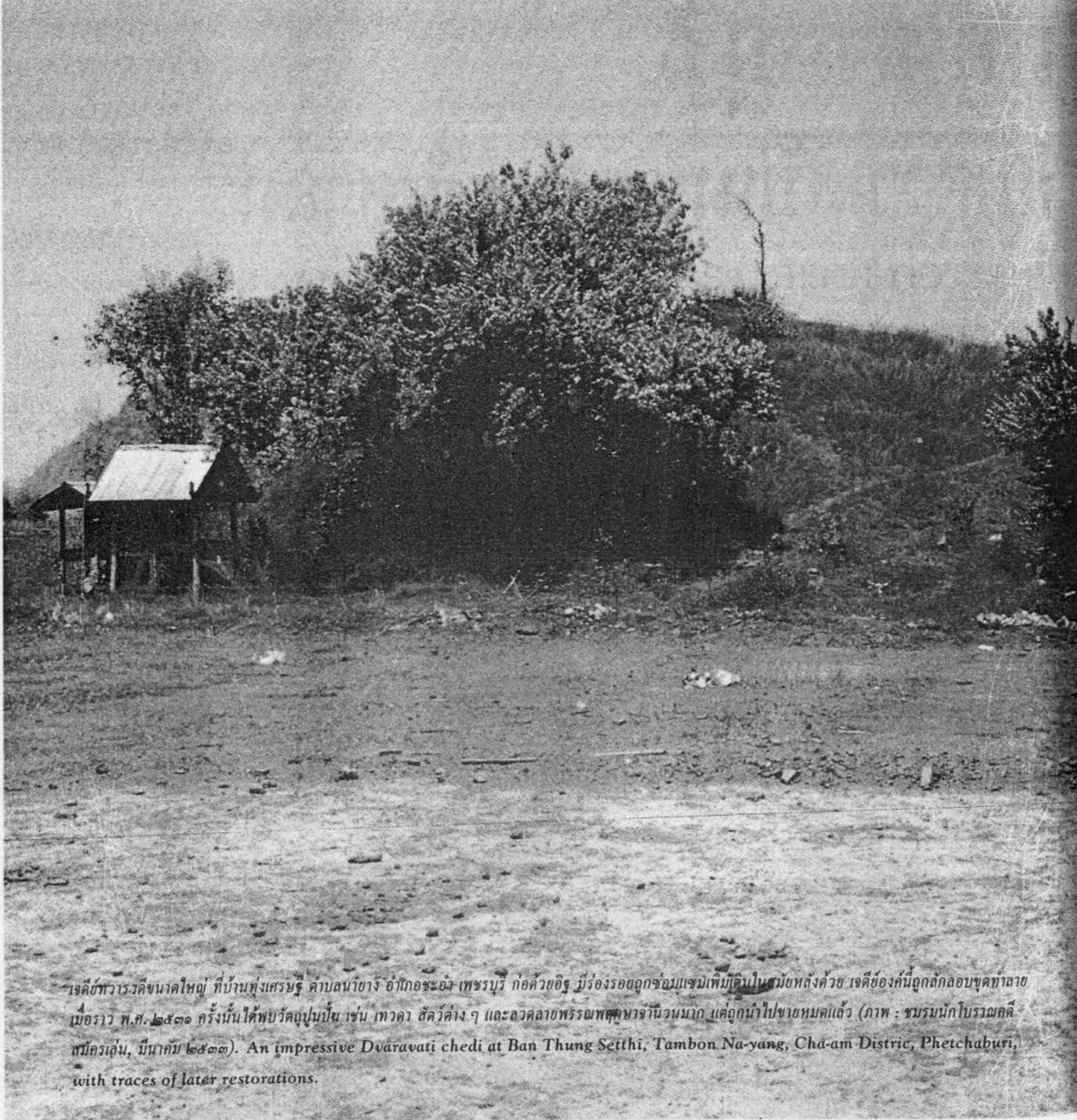
Phetchaburi: a City of History

ศรีศักร วัลลิโภดม

Srisakara Vallibhotama

ปราสาทกำแพงแดง สถาปัตยกรรมเลียนแบบศิลปะขอมของขอม อาชुरาวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘). Prang of Wat Kamphaenglaeng, the style is an imitation of Bayon art.

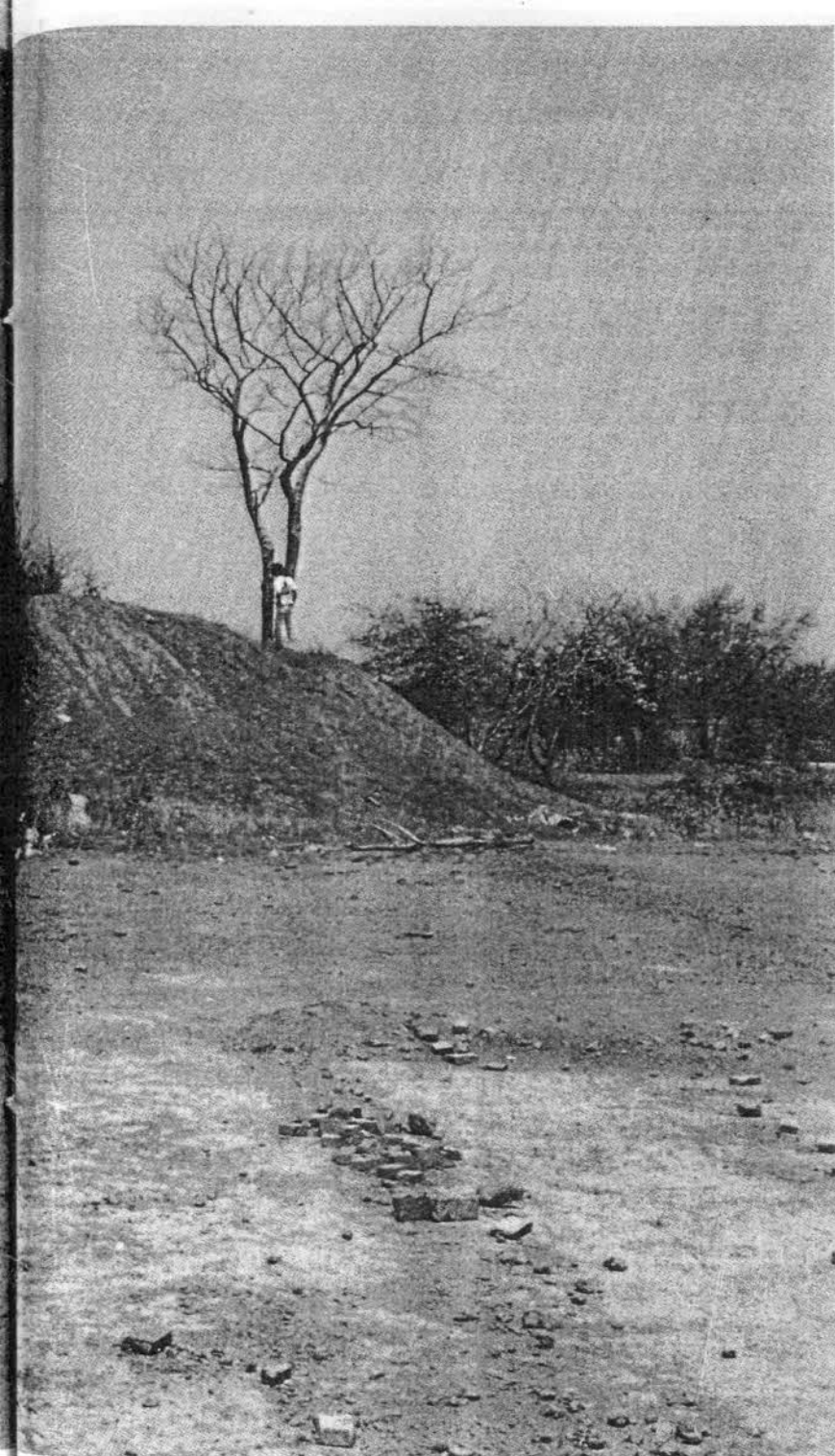
เจดีย์ทวารวดีขนาดใหญ่ ที่บ้านทุ่งเศรษฐี ตำบลนาयाง อำเภอยะนิง เพชรบุรี ก่อด้วยอิฐ มีร่องรอยถูกซ่อมแซมเพิ่มเติมในสมัยหลังด้วย เจดีย์องค์นี้ถูกลักลอบขุดทำลาย เมื่อราว พ.ศ. ๒๕๓๑ ครั้งนั้นได้พบวัตถุปูนปั้น เช่น เทวดา สัตว์ค่าง ๆ และลวดลายพรรณพฤกษานานาชนิด แต่ถูกนำไปขายหมดแล้ว (ภาพ : ชรินทร์นิกโบราณคดี สมิทเธียน, มีนาคม ๒๕๓๓). An impressive Dvaravati chedi at Ban Thung Seithi, Tambon Na-yang, Cha-am Distric, Phetchaburi, with traces of later restorations.

ความเก่าแก่และความรุ่งเรือง
ของประเทศไทยนั้น ไม่ได้เห็นจากการ
มีแหล่งโบราณคดีเช่น ชุมชนโบราณ
แหล่งศาสนสถาน และโบราณวัตถุที่มีอยู่
ทั่วไปตามจังหวัดและภูมิภาคต่าง ๆ ของ
ประเทศเท่านั้น หากยังมีอีกหลายสิ่ง
หลายอย่าง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและ
นามธรรมอีกมากมายที่สะท้อนให้เห็น

ซึ่งในบรรดาลึ่กทั้งหลายเหล่านี้ เมือง
ประวัติศาสตร์ ก็นับเนื่องเป็นอย่างหนึ่ง
ได้ เป็นลึ่กที่กำลังอยู่ในความสนใจของ
ชาวโลกทั่วไปในขณะนี้

เมืองประวัติศาสตร์นับได้ว่าเป็น
ชุมชนโบราณหรือเมืองโบราณอย่างหนึ่ง
แต่เมืองโบราณทุกเมืองไม่อาจเรียกว่าเป็น
เมืองประวัติศาสตร์ไปทุกแห่งได้ ทั้งนี้

ขึ้นอยู่กับว่ามีลึ่กที่เป็นหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์เพียงพอหรือไม่ ยกตัวอย่าง
เช่น เมืองโบราณแห่งหนึ่งร้างไปนานแล้ว
มีแต่ร่องรอยของลึ่กที่เป็นโบราณวัตถุ
สถานมากมาย ซึ่งอาจรวมไปถึงการพบ
จารึกด้วย แต่ทว่าหลักฐานเหล่านั้นไม่
เพียงพอที่จะบอกว่าเมืองนั้นมีชื่อว่า
อะไร และผู้คนที่อยู่ในเมืองนั้นแต่เดิม

เป็นใคร มีเหตุการณ์บ้านเมืองเป็น
อย่างไร มีการสืบเนื่อง เปลี่ยนแปลง
จนสิ้นสุดลงอย่างไร

สรุปมาแล้วก็คือหลักฐานที่มีอยู่
นั้นเป็นเพียงหลักฐานทางโบราณคดีที่
ต้องมีการศึกษาค้นคว้าและตีความกัน
หาได้ให้ข้อเท็จจริงที่ตรงไปตรงมาอย่าง
หลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ไม่

จริงอยู่ที่เมืองนั้นอาจมีเอกสารที่เป็น
ตำนานพงศาวดารเขียนไว้ แต่ก็ล้วนเป็น
ของที่เขียนขึ้นภายหลัง ก็เลยทำให้ยัง
ไม่มีอะไรแน่นอนที่จะยืนยันความเป็น
มาแต่เดิมได้

ข้าพเจ้าจึงพอใจที่จะเรียกเมือง
ประเภทนี้ว่าเป็นเมืองทางโบราณคดี
มากกว่าเมืองประวัติศาสตร์ ซึ่งก็เป็น

เมืองและชุมชนโบราณที่มีอยู่มากมาย
หลายแห่ง แทบจะทุกภูมิภาคและใน
ท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เดียว ที่เป็นเมืองใหญ่ ๆ
ก็เช่นเมืองศรีมโหสถ คูบัว ศรีเทพ
ฟ้าแดดสงยาง เป็นต้น

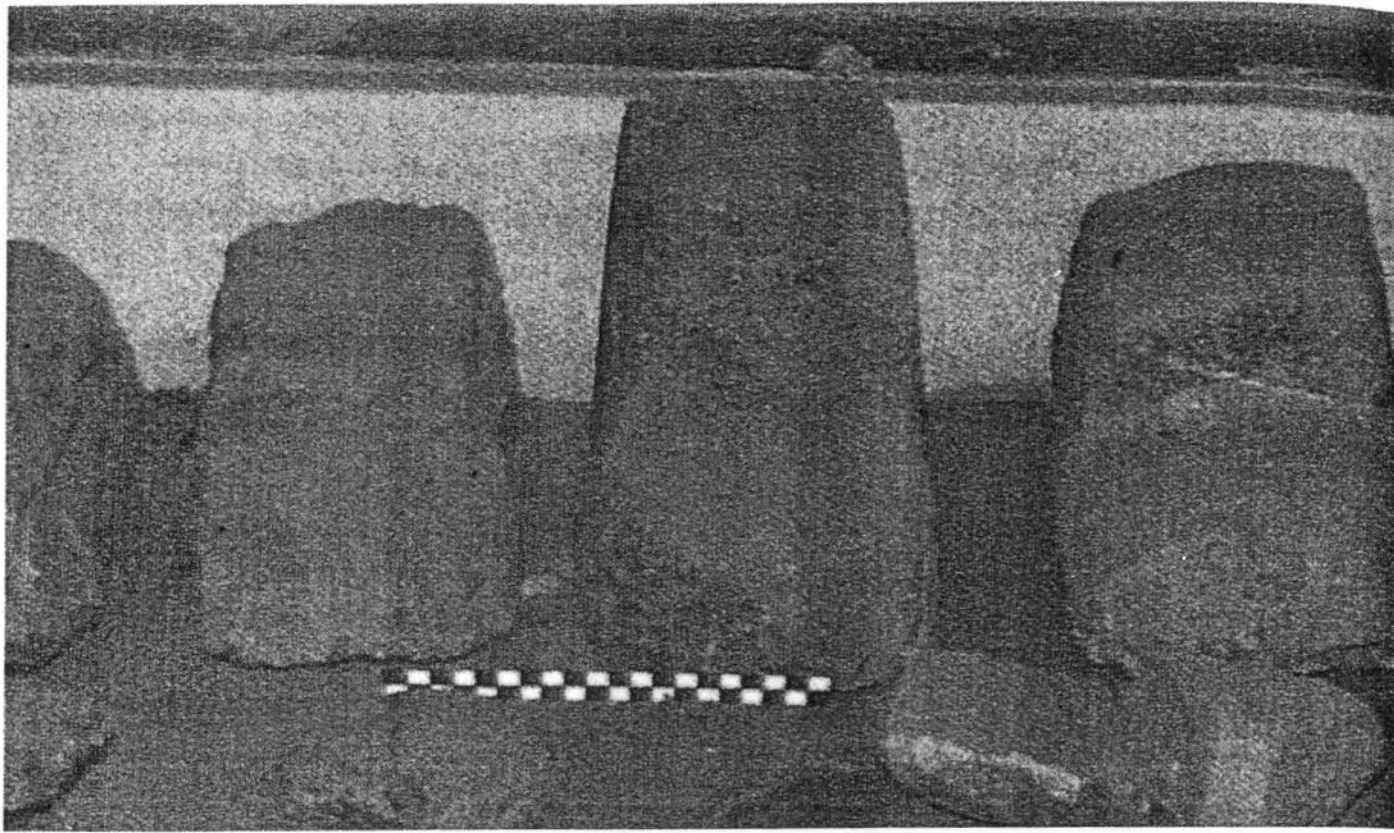
ส่วนเมืองที่ข้าพเจ้าเรียกว่าเป็น
เมืองประวัติศาสตร์นั้น ก็คือเมืองที่มี
หลักฐานบ่งชี้แน่นอนว่าชื่อเมืองอะไร
มีความเป็นมาอย่างไร ผู้คนพลเมือง
เป็นใคร รวมทั้งมีการสืบเนื่องและ
เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร ในดินแดน
ประเทศไทย เมืองประเภทนี้มีทั้งที่เป็น
เมืองร้างและยังคงสืบเนื่องเป็นเมือง
มาจนปัจจุบัน เช่น เมืองสุโขทัย เมือง
ศรีสัชนาลัย เมืองเชียงแสน เหล่านี้นับ
ได้ว่าเป็นเมืองร้าง แต่เมืองละโว้ เมือง
นครศรีธรรมราช เมืองเชียงใหม่ และ
เมืองพระนครศรีอยุธยา นับเป็นเมือง
ประวัติศาสตร์ที่ไม่ร้าง และมีการสืบเนื่อง
เรื่อยมา

เมืองเพชรบุรีนับเนื่องเป็นเมือง
ประวัติศาสตร์ที่ไม่ร้าง แต่มีการสืบเนื่อง
มาจนทุกวันนี้ เมืองนี้เป็นเมืองสำคัญ
ในระดับนคร จึงเรียก “นครประวัติ-
ศาสตร์” เพื่อให้เข้าใจดีขึ้น ขอขยาย
ความเกี่ยวกับระดับของเมืองอีกสัก
เล็กน้อยดังนี้ คือคำว่าเมืองนั้นเป็นความ
หมายรวม ๆ ตั้งแต่เมืองเล็กถึงเมืองใหญ่
หรือประเทศก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น “เมืองไทย” นั้น
หมายถึงประเทศไทย เป็นต้น เป็นการ
รับรู้โดยทั่วไปของผู้คนในปัจจุบัน

แต่ทว่าในสมัยโบราณเท่าที่มี
หลักฐานทางเอกสารและศิลาจารึก
ภาษาไทยกล่าวถึงนั้น มีคำที่หมายถึง
เมืองที่พบบ่อย ๆ อยู่อีก ๓ คำ คือ
บุรี นคร และ กรุง

บุรี หรือ บุระ เป็นคำในภาษา
บาลี-สันสกฤต มักพบใช้ต่อท้ายชื่อเมือง
เช่น สุพรรณบุรี ลพบุรี เป็นต้น ดู
คล้าย ๆ กับเป็นคำที่ประดับชื่อมากกว่า
คือเพียงบอกว่าเป็นเมืองเท่านั้น หาได้

หินบด พบที่แหล่งโบราณคดี บ้านหนองปรัง อำเภอยาย้อย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูเพชรบุรี.
(ภาพ: ธวัชชัย องค์ภูมิเวทย์) A stone mortars discovered at Ban Nong Prong, Khao Yoi District.

เห็นว่ามียะดัมใหญ่โตหรือเล็กน้อยแค่ไหน ไม่ ต่างกับคำว่า นคร และ กรุง

นคร นั้นมาจากภาษาบาลี สันสกฤตเช่นเดียวกัน มีใช้แพร่หลาย มากกว่า กรุง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวินิจฉัยว่าเป็นคำมาจากภาษามอญ หมายถึงแม่น้ำ และ ผู้ที่มีอำนาจเหนือแม่น้ำนั้นเรียกว่า “เจ้ากรุง” เมืองที่เจ้ากรุงประทับอยู่จึงเรียกว่า “กรุง” อย่างไรก็ดี ในที่นี้ ข้าพเจ้าเห็นว่านครนั้นเป็นเมืองใหญ่ ส่วนกรุงจะหมายถึงเมืองที่เป็นศูนย์กลางที่มีขนาดใหญ่โตและสำคัญกว่านคร

บางทีคำว่ากรุงนั้นอาจหมายถึง กษัตริย์ก็ได้ เช่นในตำนานพงศาวดาร ภาคใต้กล่าวถึงกรุงศรีธรรมโศก ซึ่ง หมายถึงพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ผู้ครองแคว้นตามพรลิงค์ หรือไม่ก็หมายถึง ประเทศก็ได้ เช่น กรุงไทย กรุงลาว เป็นต้น

แต่ทว่าเมื่อประเมินให้ดีแล้ว คำว่า

กรุงนั้นน่าจะมีความหมายเน้นอยู่ใน เรื่องการเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางทาง การปกครองมากกว่า ซึ่งอาจเทียบได้กับ คำว่า “พระนคร” หรือราชธานี ดังเห็น ได้จากคำว่ากรุงศรีอยุธยา กรุงรัตน-โกสินทร์ กรุงธนบุรี เป็นต้น

ลิลิตยวนพ่าย วรรณคดีสมัย กรุงศรีอยุธยาตอนต้น ดูเหมือนเป็น เอกสารที่ให้ความหมายของคำว่ากรุง และนครได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

“แกลงปางเพนทนครหรือ ยังกรุง
พระนครอโยธยา ยิ่งฟ้า”

นั่นก็คือเมืองอยุธยาเป็นเมือง ใหญ่ที่เรียกว่า “นคร” แต่ขณะเดียวกัน ก็ไม่ใช่นครธรรมดา หากเป็นนครที่เป็น ศูนย์กลาง จึงใช้คำว่า “กรุงพระนคร อโยธยา” อย่างครบเครื่อง

นอกจากนี้แล้ว คำว่า “นคร” ซึ่งหมายถึงเมืองใหญ่ ก็ยังมีเรื่องในแง่ มุมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องคิดให้ งอกงามไปกว่านี้อีกด้วย นั่นก็คือถ้าหาก

เป็นเมืองเล็ก ๆ แล้ว สภาพทางสังคม ของเมืองก็ยังอยู่ในลักษณะที่เป็นสังคม หมู่บ้านอยู่ เพราะเมืองเล็ก ๆ หรือเมือง ในระดับธรรมดานั้นแท้จริงแล้วก็คือ หมู่บ้าน หรือชุมชนหมู่บ้านขนาดใหญ่ เท่านั้นเอง แตกต่างไปจากชุมชนหมู่บ้าน ธรรมดาเพียงแค่ว่าหน้าชุมชน เป็นเจ้าเมืองที่ได้รับการแต่งตั้งมาจาก ส่วนกลาง และศูนย์กลางของชุมชนคือ บ้าน หรือจวนเจ้าเมือง อันเป็นสถานที่ ทำราชการไปด้วยในเวลาเดียวกัน หรือ จะเพิ่มอีกอย่างหนึ่งก็คือวัดที่เป็นศูนย์ กลางทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน นั้นอาจได้รับการสร้างเสริมหรือยกย่อง ให้เป็นศูนย์กลางทางสังคมของท้องถิ่น ในเวลาเดียวกัน

แต่ทว่าในเรื่องของผู้คนที่อยู่ในเมือง หรือชุมชนนั้นส่วนใหญ่คือผู้ที่มีอาชีพ เดียวกันเป็นหลัก หาได้มีมากมายหลาย อาชีพ จนเกิดชนชั้นและบุคคลประเภท ต่าง ๆ ทางสังคม-เศรษฐกิจ ที่ซับซ้อน

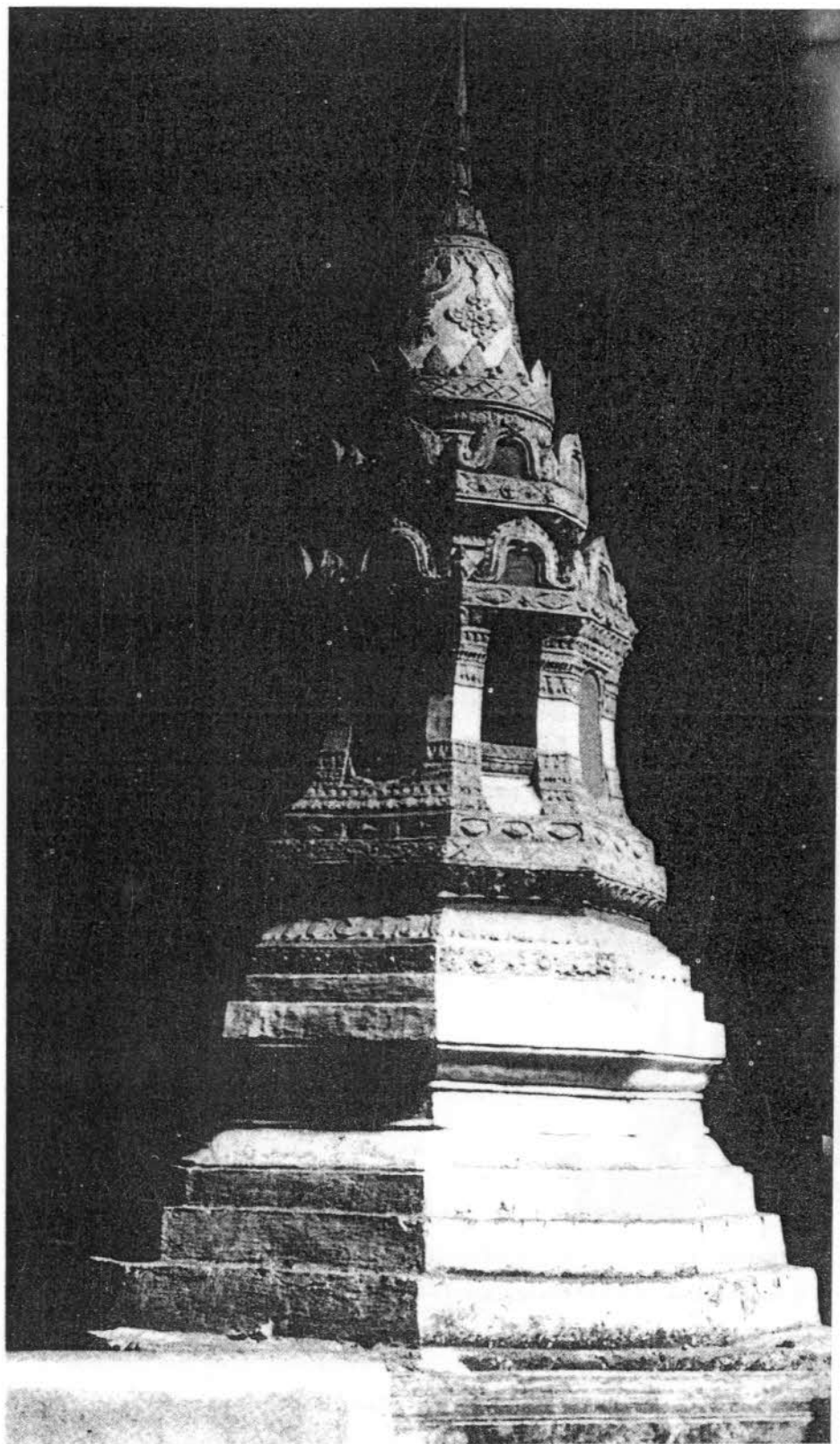
เช่นในสังคมเมือง (urban society) ไม่
 แต่ว่าถ้าเป็นเมืองใหญ่ในระดับนครแล้ว
 การอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนมีลักษณะ
 เป็นสังคมเมืองอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าไม่
 อาจจะแจกรายละเอียดเกี่ยวกับความ
 ซับซ้อนในเรื่องโครงสร้างทางสังคมได้
 อย่างแจ่มชัดก็ตาม ก็อาจเห็นได้จากการ
 มีผู้น้อยอย่างน้อยสองระดับหรือสองชนชั้น
 อยู่ร่วมกัน คือ บรรดาเจ้าขุนมูลนายที่
 เป็นชนชั้นที่ถูกปกครอง กับบรรดา
 พวกไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินที่เป็นชนชั้นที่ถูก
 ปกครอง

เพราะฉะนั้นเมื่อก้าวถึงนครแล้ว
 จึงต้องนำเอาทั้งสภาพภูมิศาสตร์
 ตำแหน่ง และขนาดของเมืองที่เป็น
 ลักษณะทางกายภาพ กับโครงสร้างทาง
 สังคมที่เป็นลักษณะของสังคมเมืองมา
 พิจารณาร่วมกันด้วย

เมื่อมาถึงตอนนี้ ข้าพเจ้าใคร่
 วิเคราะห์ฐานะและระดับความสำคัญ
 ของเมืองทั้งด้านกายภาพและสังคม-
 วัฒนธรรมออกเป็น ๓ ระดับคือ เมือง
 เมืองนคร และ เมืองกรุง

สำหรับกรณีของเพชรบุรี หลักฐาน
 ที่แสดงความเป็นนครประวัติศาสตร์
 ของเพชรบุรีนั้นเห็นได้จากจารึกและ
 จดหมายเหตุต่างประเทศ คือศิลาจารึก
 สุโขทัยหลักที่หนึ่ง ซึ่งกล่าวถึงเมืองสุโขทัย
 ในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงว่าสัมพันธ์
 กับเมืองต่าง ๆ เช่น แพรกศรีราชา
 สุพรรณภูมิ เพชรบุรี ราชบุรี นครศรี-
 ธรรมราช รัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง
 อยู่ในเวลาดันพุทธศตวรรษที่ ๑๙
 คือราว พ.ศ. ๑๘๒๐ ลงมา ก็นับได้ว่า
 เป็นสมัยก่อนการสร้างพระนครศรีอยุธยา
 ในรัชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑
 (พระเจ้าอู่ทอง)

ส่วนในจดหมายเหตุจีนได้กล่าว
 ถึงเมืองเพชรบุรีว่าในปี พ.ศ. ๑๘๓๗
 “กัมจูยิดัง แห่งเมืองปักซีอันปูลิเยะ
 ส่งทูตมาถวายเครื่องบรรณาการ” เมือง
 ปักซีอันปูลิเยะนี้คงต้องเป็นเมือง

เจดีย์ก่ออิฐปั้นปูนประดับ อยู่ในถ้ำเขาหลวง ลวดลายปูนปั้นเป็นแบบอยุธยา (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมือง
 ไบราญ). A Chedi with stucco ornamentation in Khao Luang Cave. The stucco
 is in the Ayutthaya style.

พระพุทธรูปภายในถ้ำเขาหลวง ลักษณะศิลปะเป็นแบบอุททอง (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ).

A Buddha image in Khao Luang Cave. U-Thong Style.

เพชรบุรีอย่างไม่มีปัญหา ทั้งเรื่องราวในศิลาจารึกและจดหมายเหตุจีนเมื่อมาสัมพันธ์กันแล้ว ก็จะแสดงให้เห็นได้ว่าเมืองเพชรบุรีนั้น นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับเมืองร่วมสมัยเดียวกัน เช่น สุโขทัย ราชบุรี สุพรรณภูมิ และนครแพรกศรีราชาแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับราชอาณาจักรจีนด้วย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าประหลาดในศิลา

จารึกและจดหมายเหตุจีนก็เพียงแค่ให้ข้อมูลสั้น ๆ ที่แสดงอายุของเพชรบุรีในฐานะที่เป็นนครประวัติศาสตร์เท่านั้น ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้ แต่ทว่าความรู้เรื่องเมืองเพชรบุรีนี้มีการต่อเนื่องในเอกสารสมัยหลังลงมาในลักษณะของตำนานพงศาวดาร เมืองเพชรบุรีไม่มีตำนานพงศาวดารที่เป็นของตนเอง แต่ประวัติและความสำคัญของเมืองปรากฏใน

ตำนานพงศาวดารของเมืองอื่น โดยเฉพาะตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช และพงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราช พงศาวดารเหนือ และคำให้การชาวกรุงเก่า เป็นต้น

ในบรรดาตำนานเหล่านี้

พงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราชโดดเด่นกว่าเพื่อน เพราะทำให้แลเห็นภาพรวมของพื้นที่และบ้านเล็กเมืองน้อยต่าง ๆ ที่เมืองเพชรบุรีมีความสัมพันธ์ด้วย

จากตำนานพงศาวดารดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีเป็นนครร่วมสมัยกับเมืองนครศรีธรรมราช มีพระมหากษัตริย์ปกครองเช่นเดียวกัน ทางเมืองนครศรีธรรมราชมีพระยาศรีธรรมมาโคกราชเป็นกษัตริย์และมีพระยาจันทรภาณุเป็นพระอนุชา ในขณะที่ทางเมืองเพชรบุรีมีท้าวอุทองปกครอง ทั้งสองนครมีปัญหาเรื่องดินแดน คือในขณะที่พระยาศรีธรรมมาโคกราชทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชอยู่นั้น ท้าวอุทองจากเมืองเพชรบุรีได้ยกกองทัพล่วงแดนเข้ามาทำให้พระยาศรีธรรมมาโคกราชต้องยกทัพไปต่อต้าน รบกันไม่แพ้ชนะ เลียดกลลงทำไมตรีกัน มีการทำสัตย์สาบานว่าจะไม่รุกรานกัน และทำการแบ่งเขตแดนของบ้านเมืองให้เห็นชัดเจน คือให้บริเวณตำบลบางสะพานในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นเส้นปันเขตแดน

ในการร่วมพิธีสัตย์สาบานนี้

พระยาศรีธรรมมาโคกราชได้ทรงฝากฝังบ้านเมืองแก่ท้าวอุทองว่า ถ้าหากสิ้นบุญพระองค์แล้วขอให้ทางฝ่ายท้าวอุทองช่วยดูแลด้วย

เหตุนี้ภายหลังพระยาศรีธรรมมาโคกราชสิ้นพระชนม์แล้ว พระยาจันทรภาณุขึ้นครองราชย์สืบมา บ้านเมืองเกิดภัยพิบัติ มีโรคระบาด ผู้คนล้มตาย จนสิ้นราชวงศ์กลายเป็นเมืองร้างไป ต่อมาทางเมืองเพชรบุรีที่มีพระพนมทะเล

ปกครองอยู่ ได้ส่งพระพนมวังและนางเสียดียงทองไปฟื้นฟูบ้านเมือง ช่อมแซมพระมหาธาตุขึ้นใหม่ ซึ่งนอกจากฟื้นฟูนครศรีธรรมราชแล้ว ยังมีการสร้างเมืองใหม่ขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น เมืองไชยา เมืองชุมพร เมืองท่าทอง เมืองเวียงสระ เป็นต้น

ดังนั้นถ้าหากวิเคราะห์ตามเรื่องราวในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ที่กล่าวมาแล้ว ก็จะได้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีไม่ใช่เมืองธรรมดา แต่เป็นเมืองสำคัญที่มีกษัตริย์ปกครอง และมีความสัมพันธ์กับเมืองนครศรีธรรมราชอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะเรื่องพระพนมทะเลที่ส่งพระพนมวังไปฟื้นฟูเมืองนครศรีธรรมราชนั้นดูมีน้ำหนักเป็นอย่างมาก จุดอ่อนของเรื่องราวในตำนานนี้ก็คือการไม่บ่งบอกเวลาที่แน่ชัด อีกทั้งถ้ามีการลงวันเวลาไว้ก็เป็นเรื่องที่เชื่อยาก เพราะตำนานพงศาวดารนั้นล้วนเป็นของที่มีผู้เรียบเรียงเขียนขึ้นภายหลัง เหตุการณ์ที่เป็นจริงทั้งสิ้น โดยเหตุนี้การประเมินระยะเวลาของเหตุการณ์และความเป็นไปต่าง ๆ จึงต้องพิจารณาคาดคะเนจากการเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่มีความจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเมื่อพิจารณาศึกษาจากเรื่องราวแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าเรื่องของท้าวอุทองที่สัมพันธ์กับพระยาศรีธรรมมาโคกราชกิติ หรือเรื่องพระพนมทะเลส่งพระพนมวังไปฟื้นฟูเมืองในภาคใต้กิติ ล้วนเกิดขึ้นก่อนการสร้างพระนครศรีอยุธยาทั้งสิ้น อีกทั้งก็ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับทางกรุงศรีอยุธยาเลย

แต่ถ้าหากนำไปสัมพันธ์กับศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่หนึ่งและจดหมายเหตุจีนแล้ว ก็จะแสดงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องไปถึงเมืองสุพรรณภูมิ เมืองแพรกศรีราชา เมืองสุโขทัย และเมืองต่าง ๆ ในแคว้นที่เรียกกันว่าสยามประเทศ

แต่สิ่งที่ทำให้เกิดการเกี่ยวข้อง

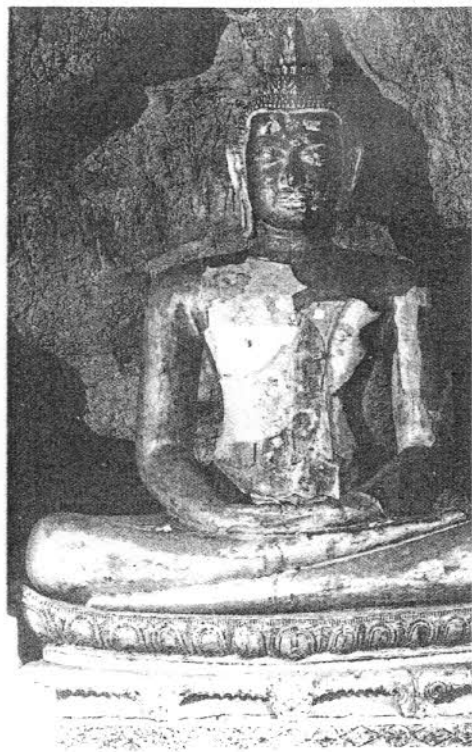
กับทางกรุงศรีอยุธยาก็คือเรื่องท้าวอุทอง เพราะเหตุนี้ในพงศาวดารเหนือ คำให้การชาวกรุงเก่า และอีกหลายตำนานได้กล่าวถึงการสร้างพระนครศรีอยุธยา โดยพระเจ้าอุทอง ซึ่งเมื่อครองราชย์ ณ พระนครศรีอยุธยาแล้วทรงพระนามว่า สมเด็จพระรามาธิบดี ยิ่งกว่านั้นในตำนานพงศาวดารเหล่านี้ยังมีข้อความที่ทำให้หลงเชื่อไปด้วยว่า พระเจ้าอุทองทรงปกครองเมืองเพชรบุรีก่อนที่จะมาสร้างพระนครศรีอยุธยา เลยทำให้เกิดความเข้าใจต่อไปอีกว่า ท้าวอุทองที่ทำศึกแบ่งดินแดนกับพระยาศรีธรรมมาโคกราชแห่งนครศรีธรรมราชนั้นเป็นกษัตริย์องค์เดียวกันกับองค์ที่ครองอยุธยา

เรื่องการเป็นกษัตริย์องค์เดียวกันหรืออยู่ในช่วงต้นกรุงศรีอยุธยาพร้อมสมัยกันนั้นอาจเป็นไปได้ ถ้าหากไม่มีเรื่องพระพนมทะเลมาคั่น เพราะตำนานได้ระบุให้เห็นชัดเจนว่าพระพนมทะเลคือกษัตริย์ที่ครองเมืองเพชรบุรี และเป็นผู้ที่ส่งพระพนมวังไปฟื้นฟูนครศรีธรรมราชเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังพระยาศรีธรรมมาโคกราชผู้เป็นกษัตริย์ร่วมสมัยกับท้าวอุทองสิ้นพระชนม์ไปแล้ว

แต่ทว่าตำนานพงศาวดารเหนือและคำให้การชาวกรุงเก่าดังกล่าวนี้ กลับเป็นสิ่งที่เปิดประตูให้แลเห็นความสัมพันธ์ของเมืองเพชรบุรีกับบรรดาเมืองต่าง ๆ ในภาคกลางและภาคเหนือที่นอกเหนือไปจากเมืองนครศรีธรรมราชและหัวเมืองในภาคใต้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ผู้ที่ทำให้เมืองเพชรบุรีไปมีความสัมพันธ์กับเมืองอื่น ๆ เหล่านั้นก็คือท้าวอุทอง หรือพระเจ้าอุทองนั่นเอง ซึ่งเรื่องราวของพระเจ้าอุทองนี้ยังแพร่หลายกลายเป็นตำนานและนิทานในระดับท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับชื่อของบ้านเมือง ตำบล และสถานที่อีกมากมาย เรื่องที่โดดเด่นก็ได้แก่เรื่องถนนท้าวอุทอง และเมืองท้าวอุทอง

ถนนท้าวอุทองรวมทั้งเมืองอุทอง

พระพุทธรูปภายในถ้ำเขาหลวง ศิลปะแบบอุทอง (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ). A Buddha image in Khao Luang Cave, U-Thong style.

มีหลายแห่งด้วยกัน แต่ที่รู้จักกันดีในบรรดานักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีก็คือเมืองอุทอง และถนนท้าวอุทองในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดสุพรรณบุรี เพราะบรรดานักปราชญ์เชื่อว่าเป็นเมืองสุพรรณภูมิที่พระเจ้าอุทองเคยครองอยู่ก่อน ต่อมาเกิดหิวาตโรคระบาด ผู้คนล้มตาย จึงย้ายเมืองไปสร้างพระนครศรีอยุธยาแทน

แต่ถนนท้าวอุทองที่บรรดานักปราชญ์ส่วนใหญ่ไม่รู้ ทว่าคนในท้องถิ่นรู้ดี ก็คือถนนท้าวอุทองจากเมืองเพชรบุรีมายังเมืองคูบัวและเมืองราชบุรี และยังมีกรกล่าวกันว่ามีต่อไปทางเหนือ ผ่านเขตอำเภอบ้านโป่ง ซึ่งมีเมืองโกสินารายณ์ และมีสระน้ำของท้าวอุทองรวมอยู่ด้วย

โดยเฉพาะถนนท้าวอุทองจากเมืองเพชรบุรีมายังเมืองราชบุรีนั้น มีนิทานเกี่ยวกับการเดินทางผ่านสถานที่ต่าง ๆ ของพระเจ้าอุทองมากมาย

จิตรกรรมฝาผนังภาพเทพชุมนุม อุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม ศิลปะอยุธยาตอนกลาง ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นจิตรกรรมฝีมือช่างเพชรบุรีที่คงามที่สุดแห่งหนึ่ง และได้ส่งอิทธิพลให้งานศิลปะจิตรกรรมฝาผนังร่วมสมัยเดียวกันอีกหลายแห่ง (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ). Murals depicting the gathering of devas, the Ubosot of Wat Yai Suwannaram, late Ayutthaya, a fine example of Phetchaburi craftsmanship.

ส่วนเมืองที่สัมพันธ์กับพระเจ้า-
อู่ทองก็มีหลายแห่ง เช่น เมืองไตรตรึงส์
และเมืองเทพนครในเขตจังหวัด
กำแพงเพชร ซึ่งตามตำนานก็ว่าเป็น
เมืองของพระอัยกาและท้าวแสนปม ผู้
เป็นพระบิดาของท้าวอู่ทอง เป็นต้น
นอกจากถนนและเมืองแล้วก็มีวัดท้าว-
อู่ทองอีกมากมายหลายแห่ง พบทั้งในเขต
จังหวัดสุพรรณบุรี ลพบุรี ปราชินบุรี
และที่อื่น ๆ

แต่สิ่งสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเมือง
ไตรตรึงส์ ท้าวแสนปม และพระเจ้า
อู่ทองในเขตจังหวัดกำแพงเพชรก็คือเป็น
ที่มาของความเชื่อที่ว่าพระเจ้าอู่ทอง
เป็นเชื้อสายทางกษัตริย์ที่ปกครองแคว้น
โยนกนาคนันท์ ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่
ทางตอนใต้ของประเทศจีน แล้วเคลื่อน
ย้ายเข้ามาสร้างบ้านแปงเมืองในบริเวณ
หนองลุ่ม เขตอำเภอเชียงแสน จังหวัด
เชียงราย ต่อมาแคว้นโยนกนาคนันท์
ก็ถูกศัตรูรุกรานจนกระทั่งต้องอพยพ
ไพร่พลล่องมาทางใต้ มาสร้างนครไตร-
ตรึงส์ขึ้นเป็นศูนย์กลางของบ้านเมืองใน
ละแวกนี้

ยังมีตำนานพงศาวดารอีกประเภท
หนึ่งที่ชาวต่างประเทศในสมัยกรุงศรี-
อยุธยาจดไว้ เป็นเรื่องที่ปรากฏใน
จดหมายเหตุของชาวต่างประเทศ อย่าง
เช่นจดหมายเหตุของฟอนพลิต และ เดอ
ลาลูแบร์ เป็นต้น เป็นเรื่องที่ชาวต่าง-
ประเทศได้รับฟังหรือได้ยินมาจากผู้รู้ใน
กรุงศรีอยุธยา

จดหมายเหตุของฟอนพลิตมีอายุ
เก่าแก่กว่าของเดอ ลาลูแบร์ ฟอนพลิต
เป็นชาวฮอลันดาที่เข้ามาทำการค้าขาย
อยู่ในกรุงศรีอยุธยาดังแต่ก่อนสมัยรัชกาล
ของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ส่วน
เดอ ลาลูแบร์เป็นราชทูตฝรั่งเศสที่เข้า
มากรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระ-
นารายณ์ ตำนานที่ชาวต่างประเทศทั้ง
สองท่านบันทึกไว้ต่างก็กล่าวถึงเมือง
เพชรบุรีในฐานะที่เป็นเมืองสำคัญของ
ประเทศเช่นเดียวกัน ต่างกันแต่เพียง
ว่าตำนานแรกคือที่ฟอนพลิตบันทึกไว้นั้น
กล่าวถึงความสัมพันธ์ของเมืองเพชรบุรี
กับบรรดาเมืองสำคัญชายทะเลทางภาคใต้
เช่น เมืองปัตตานีและนครศรีธรรมราช
ในขณะที่ตำนานของ เดอ ลาลูแบร์

กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมือง
เพชรบุรีกับเมืองนครไทย อันเป็นเมือง
โบราณแห่งหนึ่งในเขตอำเภอ นครไทย
จังหวัดพิษณุโลก

ตำนานที่อยู่ในจดหมายเหตุของ
ฟอนพลิตนั้นกล่าวถึงโอรสกษัตริย์จีน
แคว้นหนึ่งที่ถูกขับไล่ออกจากบ้านเมือง
แล่นเรือสำเภาเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่
เมืองปัตตานีก่อน ต่อจากนั้นจึงมาที่
เมืองนครศรีธรรมราช แล้วจึงมาสร้าง
เมือง ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ปกครองที่
เพชรบุรี โอรสกษัตริย์จีนผู้นี้มีพระนาม
ว่า “เจ้าอู่” ซึ่งต่อมาคือพระเจ้าอู่ทอง
มีข้อความในตำนานกล่าวว่า
บริเวณเมืองเพชรบุรีนั้นมีเมืองเก่าอยู่
ก่อนแล้ว เพราะขณะที่กำลังสร้างเมือง
ได้ขุดพบพระพุทธรูปโบราณขนาดใหญ่
จมอยู่ใต้ดิน

แต่สิ่งสำคัญที่มักกล่าวในตำนาน
ก็คือ ก่อนที่พระเจ้าอู่ทองจะมาสร้าง
เมืองเพชรบุรีนั้นได้มีการสร้างเมืองเล็ก ๆ
ด้วย คือเมืองกุย ซึ่งอยู่ทางใต้ของเมือง
เพชรบุรี

เมืองนี้ตามตำแหน่งทางภูมิศาสตร์
เป็นทั้งเมืองท่าที่อยู่ริมทะเล และอยู่
บนเส้นทางเดินบกข้ามช่องเขาด่านสิงขร
ผ่านไปยังเมืองมะริดและตะนาวศรีทาง
ปากทะเลอันดามัน เส้นทางนี้นับเป็น
เส้นทางข้ามคาบสมุทรที่สำคัญในการ
ขนถ่ายสินค้าในสมัยนั้น

ส่วนตำนานพงศาวดารที่เดอ
ลาลูแบร์บันทึกไว้นั้นกล่าวว่า

“ในปี พ.ศ. ๑๗๓๑ พระมหา-
กษัตริย์พระองค์ที่ ๑๒ สืบต่อจากพระ-
องค์นี้ซึ่งทรงพระนามว่าพระพนมทะเล
ศิริ ทรงให้อาณาประชาราษฎรของ
พระองค์อพยพตามไปยังเมืองนครไทย
ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำอันโหลมาจาก
ภูเขาแดนลาว ซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำ
(เจ้าพระยา) ตอนเหนือเมืองพิษณุโลก
ขึ้นไปเล็กน้อย แต่นั้นไปยังเมืองนครไทย
ไกลกัน ๕๐-๕๐ ลี แต่พระมหากษัตริย์

พระองค์นี้มิได้ประทับอยู่ ณ เมืองนคร-
ไทยตลอดมา หากได้เสด็จไปสร้างและ
ประทับอยู่ ณ เมืองพิบูลย์นังแม่น้ำสาย
หนึ่ง ซึ่งปากน้ำนั้นอยู่ห่างราว ๒ ลี
ข้างทิศตะวันตกของปากน้ำ (เจ้าพระยา)
มีพระมหากษัตริย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อมา
อีก ๔ ชั่วกษัตริย์ พระองค์สุดท้ายซึ่ง
ทรงพระนามว่า “รามธิบดี” ได้ทรง
สร้างเมืองสยามขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๔
และเสด็จขึ้นดำรงราชมโหฬารย์สมบัติ
ณ ที่นั้น...”

จากเรื่องราวในตำนานพงศาวดาร
ที่ชาวต่างประเทศทั้งสองบันทึกจากความ
รับรู้ของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาตามที่
กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเมืองเพชรบุรี
เป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้า
ระยะไกล ทั้งทางบกและทางทะเล
เส้นทางบกนั้นคือเส้นทางจากเมือง
เพชรบุรี ผ่านไปราชบุรี สุพรรณบุรี
แพร่ศรีราชา กำแพงเพชร พิษณุโลก
นครไทย ซึ่งจะต่อไปยังบ้านเมืองทาง
ลุ่มแม่น้ำโขง เช่น เมืองเวียงจันทน์
และเวียงคำที่ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัย
หลักที่หนึ่ง

ส่วนเส้นทางทะเลนั้นสัมพันธ์
กับทางเมืองนครศรีธรรมราชและบ้าน
เมืองในแหลมมลายู เช่น ปัตตานี
รวมทั้งเป็นเมืองท่าที่จะค้าขายติดต่อไป
ยังเมืองจีน ตามที่จดหมายเหตุจีนเคยระบุ
ถึงราชทูตจากเมืองเพชรบุรีที่เดินทาง
ไปยังเมืองจีนตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น
การติดต่อค้าขายเช่นนี้ทำให้มี
ชนหลายชาติหลายภาษาเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
มีทั้งกลายเป็นพลเมืองประจำถิ่นและผู้
ที่เดินทางไป มา ๗ เกิดการผสมผสาน
กับผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นมาแต่เดิมจนมี
วัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

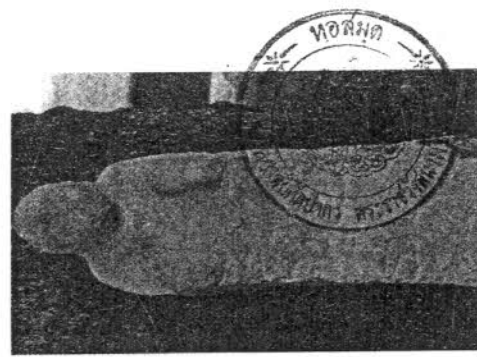
ผู้ที่เป็นผลผลิตของการผสมผสาน
ในเรื่องเผ่าพันธุ์มากที่สุดคงจะได้แก่กลุ่ม
ชนที่เป็นชนชั้นปกครอง เพราะเรื่องราว
ในตำนานพงศาวดารล้วนแสดงให้เห็นว่ามี
การสร้างความสัมพันธ์กันด้วยการ

แต่งงาน เช่น การแต่งงานระหว่าง
กษัตริย์หรือเจ้านายต่างบ้านเมือง หรือ
ไม่ก็ต่างแดนกัน เช่นที่พระเจ้ากรุงจีน
ยกพระธิดา คือ นางจันทรวดีให้เป็น
มเหสีของพระพนมทะเลในตำนานส่วน
ของพระพนมทะเล เป็นต้น ซึ่งความ
มุ่งหมายในการแต่งงานนั้นก็มุ่งที่จะรักษา
หรือแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
ความมั่งคั่ง และอำนาจทางการเมืองที่
จะทำให้เกิดความมั่นคงในสถานภาพ
ทางสังคมและการเมืองของแต่ละฝ่ายไว้

ถ้าหากนำเอาเรื่องการค้าระยะ
ไกลและการผสมผสานของชนหลายเผ่า
พันธุ์จากถิ่นต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกลที่
วิเคราะห์ได้จากจดหมายเหตุต่างประเทศ
ที่กล่าวมาแล้ว มาสร้างความสัมพันธ์
กับตำนานเมืองนครศรีธรรมราช
โดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งระหว่างท้าว
อุทองและพระยาศรีธรรมมาโคกราช
จนต้องทำสงครามกันนั้น ก็จะได้เห็นว่า
สาเหตุที่ต้องรบพุ่งกันนั้นคงเป็นเรื่องแบ่ง
ดินแดนที่เกี่ยวกับเส้นทางข้ามคาบสมุทร
เป็นสำคัญ เพราะบริเวณตำบลบาง-
สะพานในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทางใต้ของเมืองเพชรบุรีนั้นเป็นเส้นทาง
ที่จะข้ามเทือกเขาตะนาวศรีไปยังเมือง
มะริดและตะนาวศรี อันเป็นเมืองท่า
ชายทะเลทางฝั่งทะเลอันดามันได้

ถ้าหากใครควบคุมเส้นทางนี้ได้
ก็เท่ากับควบคุมเส้นทางสินค้าที่จะ
บันดลความมั่งคั่งให้แก่บ้านเมืองของ
ตนได้ ซึ่งในที่สุดทางเพชรบุรีก็สามารถ
ควบคุมได้ โดยมีเมืองกุยบุรีเป็นเมือง
สำคัญอยู่ในบริเวณนี้

เรื่องถัดมาก็คือเรื่องที่พระยาศรี-
ธรรมมาโคกราชทรงฝากฝังบ้านเมืองของ
พระองค์กับท้าวอุทอง เป็นเรื่องที่กษัตริย์
ทั้งสองฝ่ายทรงเป็นพระญาติต่อกันมา
ก่อน จึงกล้าที่จะเอ่ยปากฝากฝัง นับ
เป็นเรื่องที่เข้ากันได้ดีกับเรื่องของเจ้าอุ
ที่เป็นลูกกษัตริย์จีนที่มาอยู่เมืองปัตตานี
แล้วเคลื่อนย้ายไปอยู่นครศรีธรรมราช

ไกลพระพุทธรูปศิลา พบที่แหล่งโบราณคดี
บ้านหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย. (ภาพ :
ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์) An incomplete
stone Buddha image discovered at
Ban Nong Prong, Khao Yai District.

และเมืองเพชรบุรีตามลำดับ

เพราะฉะนั้นเมื่อประเมินจาก
จดหมายเหตุชาวต่างประเทศ จารึก
สุโขทัย ตลอดจนตำนานพงศาวดาร
และนิทานปรัมปราของท้องถิ่นตามที่
กล่าวมาแล้ว ก็จะแลเห็นได้ว่าเพชรบุรี
น่าจะเติบโตเป็นนครประวัติศาสตร์ตั้งแต่
ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ลงมาจนถึงสมัย
การสร้างพระนครศรีอยุธยา เป็นเมือง
ใหญ่ที่มีกษัตริย์ปกครอง และมีความ
สัมพันธ์ทางเครือญาติกับเมืองในระดับ
นครอื่น ๆ เช่น อยุธยา สุพรรณบุรี
นครศรีธรรมราช และรวมไปถึงบ้านเมือง
ภายนอกอีกด้วย ดังเห็นได้จากคำบอกเล่า
ในตำนานที่ว่าพระเจ้าอุทองหรือเจ้าอุ
เป็นราชโอรสของกษัตริย์จีน เป็นต้น

หลังจากนี้ก็มาพิจารณาถึงเรื่อง
หลักฐานทางโบราณคดีของเมืองเพชรบุรี
ดูว่ามีอะไรที่สอดคล้องกันกับหลักฐาน
และเรื่องราวจากเอกสารโบราณบ้าง

จากหลักฐานทางโบราณคดี
เพชรบุรีนับเป็นเมืองที่มีหลักฐานทาง
โบราณคดีที่ควรแก่การค้นคว้าศึกษามีไ
น้อย ประการแรกที่จะนำไปสู่ความ
เข้าใจในหลาย ๆ เรื่องก็คือลักษณะเมือง
และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของ
บ้านเมือง

เมืองเพชรบุรีตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออก
ของแม่น้ำเพชรบุรี ปรากฏร่องรอยของ
แนวคูเมืองและกำแพงเมืองที่มีผังเป็นรูป
สี่เหลี่ยมที่ใกล้จะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

มากกว่าสี่เหลี่ยมผืนผ้า คือประมาณ ความยาวของแต่ละด้านได้ราว ๑ กิโลเมตร เมืองนี้อาศัยแม่น้ำเพชรบุรี ที่อยู่ทางด้านหน้าของเมืองเป็นคูเมือง ด้านตะวันตก นับเป็นลักษณะเมืองท่า เช่นเดียวกับกับเมืองราชบุรี เมือง นครชัยศรี เมืองธนบุรี และอื่น ๆ

ลักษณะของผังเมืองที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมนี้เป็นผังเมืองแบบสมมาตร มีอายุต่ำจากสมัยทวารวดีลงมา มักพบมากในสมัยลพบุรีจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้น

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอายุของเมืองเพชรบุรีอย่างแท้จริงก็คือโบราณสถานวัดกำแพงแลง ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบขอมสมัยบายน ประกอบด้วย ปราสาทหรือปรางค์ศิลาแลง ๓ หลัง ตั้งอยู่ติดกัน ล้อมรอบด้วยกำแพงแลง และมีซุ้มประตูที่เรียกว่าโคปุระ ๒ ด้าน คือด้านตะวันออกและด้านใต้ โคปุระด้านตะวันออก ยังอยู่ในสภาพดี แลเห็นชัดเจนว่าเป็นแบบอย่างที่ได้อิทธิพลมาจากปราสาทพระขรรค์ที่เมืองพระนคร ในประเทศกัมพูชา

สิ่งก่อสร้างทั้งหมดนี้จัดเป็นศาสนสถานของพุทธศาสนาเถรวาทยานที่ ได้รับอิทธิพลมาจากกัมพูชาตั้งแต่สมัย รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๑) อย่างไม่ต้องสงสัย เลยทำให้มีนักปราชญ์โบราณคดีเป็นจำนวนมากที่หักเหว่าเป็นอโรคยาศาล ที่พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ โปรดให้ สร้างขึ้นตามบรรดาเมืองขึ้นต่าง ๆ ดังมี จารึกกล่าวถึงเมืองเหล่านี้อยู่ที่ปราสาท พระขรรค์ ซึ่งก็ดูเข้ากันได้กับชื่อเมือง เพราะในจารึกปราสาทพระขรรค์กล่าวถึง การสร้างอโรคยาศาลและการส่งพระชัย-พุทธมahanadมาที่เมืองศรีชัยวรมัน ซึ่ง เชื่อกันว่าตรงกับชื่อเมืองเพชรบุรี ด้วย

ในข้อนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง และเคยคัดค้านไว้ในที่อื่น ๆ

แล้วว่า โบราณสถานที่ได้รับอิทธิพล ศิลปะแบบบายนในภาคกลาง ซึ่งรวมทั้ง ปราสาทกำแพงแลงที่เพชรบุรีนี้ ไม่เกี่ยวกับอโรคยาศาลและเมืองในจารึกปราสาท พระขรรค์เลยแม้สักน้อย ข้าพเจ้าเพียง เห็นด้วยว่ารูปแบบทางศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นแบบขอมสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นอาคารสิ่งที่ก่อสร้างที่พระเจ้าชัย-วรมันที่ ๗ โปรดให้สร้างขึ้น เพราะ เป็นคนละอย่างคนละแบบกับแบบแผน ศาสนสถานที่เรียกว่าอโรคยาศาลที่พบ เห็นตามชุมชนบ้านเมืองต่าง ๆ ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

ยิ่งกว่านั้น ข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อว่า ศาสนสถานที่วัดกำแพงแลงนี้เป็นฝีมือ ช่างขอมมาสร้าง ทำนองตรงข้าม คงเป็น ฝีมือช่างพื้นเมืองที่เอารูปแบบศิลปะขอม มาปรุงแต่งขึ้น จึงมีผังที่แตกต่างไปจาก ศาสนสถานของขอม

สิ่งที่สะดุดตาที่สุดก็คือไม่ปรากฏ ภาพจำหลักกลดลายบนแท่งศิลาเช่นที่ ทับหลังหรือซุ้มประตูดังที่พบตามปราสาท ขอม กลับนิยมทำลวดลายปูนปั้นพอก ประดับบนผนังศิลาแลงแทน

นอกจากนั้น ในบริเวณศาสน-สถานวัดกำแพงแลงเองก็ไม่ปรากฏพบ รูปเคารพที่เป็นของสำคัญสำหรับ อโรคยาศาล คือรูปพระไภสัชยคุรุ แบบที่ พบตามอโรคยาศาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ยิ่งกว่านั้น ศิลปินที่กล่าวถึง พระนามของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กับ การสร้างอโรคยาศาลก็ไม่ปรากฏพบที่ วัดกำแพงแลง หรือแม้แต่ที่โบราณสถาน แบบเขมรอื่น ๆ ในภาคกลางของ ประเทศไทยแต่อย่างใด ในขณะที่จารึก ดังกล่าวนี้นั้นพบในภาคตะวันออกเฉียง-เหนือ

แต่ในทำนองตรงข้าม ที่ปราสาท เมืองสิงห์ กลับพบรูปพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี รูปพระโพธิสัตว์

อวโลกิเตศวร และนางปรัชญาปารมิตา ซึ่งบางองค์ก็น่าเชื่อว่าเป็นของที่นำมา จากกัมพูชาเสียด้วยซ้ำ เทวรูปแบบนี้ (โดยเฉพาะพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เปล่งรัศมี) ไม่พบเห็นในอโรคยาศาล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลย แต่มัก จะพบตามศาสนสถานแบบขอม เช่น วัดกำแพงแลงที่กล่าวถึงนี้ หรือที่ ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี เนินปราสาทในเมืองโกสินารายณ์ร้าง ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และที่เมืองละโว้หรือลพบุรี

รูปเคารพดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นรูปแบบในการบูชาพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี ในบรรดาบ้าน เมืองและชุมชนต่าง ๆ ที่ร่วมสมัยเดียวกัน ในภาคกลาง ซึ่งก็น่าจะเป็นแบบแผน เฉพาะที่แตกต่างไปจากพวกขอมในกรุง กัมพูชา และตามบ้านเมืองต่าง ๆ ใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากข้าพเจ้าแล้วยังมีผู้รู้อีก หลายท่านที่ไม่เห็นด้วยในเรื่องที่ว่าศาสน-สถานสมัยลพบุรีเช่นที่วัดกำแพงแลง เพชรบุรี และปราสาทเมืองสิงห์ กาญจนบุรีเป็นอโรคยาศาลที่พระเจ้า-ชัยวรมันที่ ๗ โปรดให้สร้างไว้ตาม เมืองขึ้น โดยที่เห็นกันว่าเป็นของที่สร้างขึ้นโดยผู้คนท้องถิ่นในภาคกลางนี้เอง บางท่านยังแสดงความเห็นต่อไปว่าน่า จะเป็นของที่สร้างขึ้นในตอนต้นพุทธ-ศตวรรษที่ ๑๙ อันเป็นระยะเวลา ภายหลังรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เสียด้วยซ้ำ

ยิ่งกว่านั้นท่านทั้งหลายเหล่านี้ ก็ยังเห็นพ้องกับข้าพเจ้าว่า ลักษณะ ลวดลายปูนปั้นที่ประดับศาสนสถาน แบบลพบุรี เช่นที่วัดกำแพงแลง ปราสาท เมืองสิงห์ และที่อื่น ๆ ที่พบในบริเวณ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาของภาคกลางนั้น ยังมีเค้าโครงที่เป็นแบบศิลปะทวารวดีอยู่

นั่นก็คือศิลปะแบบทวารวดีอันเป็น

ภายในวิหารหลวง วัดมหาธาตุ เพชรบุรี พระประธานเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ฝ่าผนังเขียนจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ หน้าแท่นบูชาพระประธาน
จะเห็นมีธรรมจักรศิลปะสมัยทวารวดีอยู่ ๑ ชิ้น (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘). Inside the Vihara of Wat Mahathat,
Phetchaburi. The principal Buddha image is in the royal attire. The murals are of the Rattanakosin period. In front of
the Buddha image is a stone Wheel of Dhamma of the Dvaravati period.

พระพุทธรูปในวัดมหาธาตุ เพชรบุรี (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘).

Buddha images in Wat Mahathat, Phetchaburi.

ศิลปะที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ นั้น ได้สืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ต่างกันกับการกำหนดอายุที่บรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิตพากันเห็นว่ามาสิ้นสุดลงในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อันเนื่องมาจากการเกิดมีศิลปะแบบลพบุรีเข้ามาแทนที่

การพิจารณาและการแสดงความคิดเห็นโดยอาศัยเพียงรูปแบบทางศิลปกรรมเช่นนี้ ดูเป็นการมองและการคิดที่หยุดนิ่ง และมองไม่เห็นคนหรือกลุ่มคนที่เป็นเจ้าของศิลปกรรมเหล่านั้นเลย

แต่ในมุขกลับกัน ถ้ามาตั้งคำถามว่าการที่รูปแบบทางศิลปกรรมแบบทวารวดีสืบเนื่องมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ได้อย่างไรแล้ว ก็น่าจะอธิบายได้ว่าเพราะคนที่มาแต่สมัยทวารวดีทำให้สืบเนื่องอยู่ เมื่อมีการรับรูปแบบศิลปวัฒนธรรมจากขอมเข้ามาจึงยังคงมีเชื้อเดิมผสมผสานอยู่

เมื่อมาถึงตรงนี้อาจคิดเห็นได้ว่าศิลปกรรมแบบขอมที่รับเข้ามานั้นคือ

สิ่งที่มากระบบความเชื่อทางศาสนาพุทธมหายานที่คนในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาแต่เดิมรับเข้ามา จึงมีอิทธิพลศิลปะแบบทวารวดีอันเป็นของดั้งเดิมผสมอยู่ เพราะถ้าหากเป็นสิ่งที่พวกเขาชอบทำขึ้นแล้ว เหตุใดจึงจะมีเค้าโครงของศิลปะแบบทวารวดีสืบเนื่องอยู่ด้วยเล่า

ยิ่งไปกว่านั้น ก็เพราะเหตุผลที่ว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นของที่ผู้คนที่อยู่สืบทอดมาแต่สมัยทวารวดีในบริเวณนี้เป็นผู้สร้างขึ้นนั่นเอง ที่ทำให้รูปแบบศิลปะสถาปัตยกรรมที่รับมาจากขอมเมืองพระนครไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบและแผนผังเป็นแบบอย่างขอมไปเสียทุกอย่างทุกประการ หากมีอิสระที่จะดัดแปลงรูปแบบได้ตามใจชอบ

โดยเหตุนี้ ศาสนสถานในลัทธิศาสนาพุทธมหายานที่พบตามชุมชนบ้านเมืองแต่ละแห่งในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาจึงไม่เหมือนกัน ดังเช่นปรางค์สามยอดที่ลพบุรีก็เป็นปราสาท ๓ หลัง ปราสาทเมืองสิงห์ที่กาญจนบุรีมีปรางค์ประธาน

องค์เดียว แต่รายล้อมไปด้วยระเบียงคดและโคปุระที่มียอดเป็นปรางค์ เป็นต้น

ในความเห็นของข้าพเจ้า ปราสาทวัดกำแพงแลงคือสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นเมืองหรือนครของเพชรบุรี ที่พัฒนาขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ เป็นเมืองหรือนครที่ร่วมสมัยกันกับเมืองอื่น ๆ คือเมืองราชบุรี เมืองโกสินารายณ์ เมืองสิงห์ (กาญจนบุรี) เมืองไร่รถในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี และเมืองลพบุรี หรือละโว้ในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา นอกนั้นยังร่วมสมัยเดียวกันกับเมืองสุโขทัยและเมืองเชลียงที่อยู่ทางตอนเหนืออีกด้วย เพราะทั้งที่สุโขทัยและเชลียงต่างก็พบปราสาทสมัยลพบุรีที่วัดพระพายหลวงสุโขทัย และวัดเจ้าจันทร์ เชลียง เช่นเดียวกับทางภาคกลาง

บรรดาเมืองเหล่านั้นนอกจากมีศาสนสถานดังกล่าวแล้ว ยังมีจารึกสุโขทัยหลักที่หนึ่งกล่าวถึงด้วย จึงนับว่ามีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสนับสนุนอย่างมั่นคง

อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเพชรบุรีในฐานะที่เป็นนครทางประวัติศาสตร์นั้น คงจะมายุติที่ว่าเมืองเพชรบุรีเพิ่งเกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ แต่เพียงอย่างเดียวหาได้ไม่ เพราะพัฒนาการของชุมชนใดชุมชนหนึ่งขึ้นเป็นเมืองเป็นนครนั้นย่อมมีพื้นฐานหรือรากฐานที่ลึกกว่าอายุของตัวเมืองนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านั้นก็แสดงให้เห็นประจักษ์ในเรื่องการสืบเนื่องของศิลปะแบบทวารวดี ที่ปรากฏในลวดลายปูนปั้นประดับศาสนสถานแบบลพบุรี (ตามที่กล่าวมาแล้วว่าผู้คนที่สร้างปราสาทเหล่านั้นขึ้น มีการสืบเนื่องมาแต่สมัยทวารวดีแล้ว) โดยเหตุนี้จึงต้องพิจารณาบรรดาหลักฐานทางโบราณคดีอื่น ๆ ว่านอกจากปราสาทและศิลปกรรมแบบลพบุรีแล้ว มีโบราณวัตถุในยุคใดสมัยใดอีกบ้าง ก็พบว่าในเขตเมืองเพชรบุรีมีทั้งโบราณวัตถุสมัยทวารวดี ลพบุรี

อยุธยา และของต่างประเทศปะปนอยู่ด้วย แสดงให้เห็นถึงการเป็นชุมชนของบ้านเมืองที่มีมาแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี อยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ

หลักฐานสมัยทวารวดีที่พบภายในเขตเมืองเป็นโบราณวัตถุเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่พบร่องรอยของแหล่งที่เป็นโบราณสถาน แต่ทว่าตำแหน่งที่เมืองเพชรบุรีตั้งอยู่นั้นกลับอยู่ในบริเวณที่เป็นบ้านเป็นเมืองมาแต่สมัยทวารวดีแล้ว อาจารย์มานิต วัลลิโกดม บิดาของข้าพเจ้าผู้ล่วงลับไปแล้วเล่าให้ฟังว่า เมื่อครั้งรับราชการในกรมศิลปากรใหม่ๆ นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ ทรงใช้ให้ไปสำรวจแหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และอำเภอเขาชัยวัน จังหวัดเพชรบุรี อันเป็นเขตติดต่อกัน ในครั้งนั้น ท่านได้นั่งรถไฟไปลงที่สถานีเขาชัยวัน แล้วเดินทางเท้าไประยะหนึ่ง ก็พบแหล่งที่มีโคลน-หินธรรมชาติและสะเก็ดหินที่เกิดจากการปะทะเป็นจำนวนมาก หินธรรมชาติเหล่านั้นล้วนเป็นโบราณวัตถุแบบทวารวดีทั้งสิ้น

ต่อมาเมื่อประมาณสิบกว่าปีมานี้ ก็มีผู้พบโบราณวัตถุแบบทวารวดีเพิ่มขึ้นในเขตจังหวัดเพชรบุรี อันเนื่องมาจากการทำถนน การขยายที่หากิน สร้างวัดสร้างชุมชน รวมทั้งการขุดคลองชลประทานด้วย แต่ที่ได้ยินบ่อยๆ คือ การพบธรรมจักรศิลา ซึ่งทางกรมศิลปากรก็เคยได้รับเอาไปเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชิ้นหนึ่งแล้ว

ระยะหลังลงมากก็มีอาจารย์จากวิทยาลัยครูเพชรบุรีพบแหล่งที่เป็นเนินดินโบราณ และยังพบชิ้นส่วนของธรรมจักรและพระพุทธรูป ตลอดจนหินที่ยังทำเป็นโคลนอยู่ในเขตบ้านหนองปรัง อำเภอเขาชัยวัน ได้เขียนเรื่องลงในวารสารศิลปวัฒนธรรมเมื่อหลายปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ติดตามไปดูโบราณวัตถุที่ทางวัด

หนองปรังนำมาเก็บไว้ และเดินทางไปดูบริเวณที่พบซึ่งอยู่ในทุ่งนา ห่างจากบ้านหนองปรังไปเล็กน้อย ก็พบว่าเนินดินนั้นถูกไถทำลายไปจนหมดสิ้น- จึงเพียงแต่ถ่ายภาพและบันทึกคำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และลักษณะของโบราณสถานแห่งนี้ไว้เท่านั้น แต่ที่น่าสนใจก็คือชาวบ้านบางคนได้เก็บชิ้นส่วนพระพุทธรูปไว้ และนำมาให้ดู เช่น เศียรพระพุทธรูป ซึ่งเป็นของทำสำเร็จแล้ว

เมื่อนำหลักฐานที่พบเห็นที่ตำบลหนองปรัง และสิ่งที่อาจารย์มานิตได้เคยเล่าให้ฟังมาประมวลเข้าด้วยกันแล้ว ก็พอเห็นได้ว่ามีแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีอยู่ในเขตอำเภอเขาชัยวัน เป็นแหล่งที่มีการทำธรรมจักรและพระพุทธรูป เพราะบริเวณนี้มีหินปูนที่มีคุณภาพดีอยู่ตามภูเขาในบริเวณใกล้เคียง

และเมื่อนำตำแหน่งของแหล่งโบราณคดีที่อำเภอเขาชัยวันมาเทียบกับแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศแล้ว ก็พบว่าแหล่งอุตสาหกรรมผลิตธรรมจักรและพระพุทธรูปในเขตตำบลหนองปรังนั้น ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมโบราณระหว่างราชบุรีกับเพชรบุรี ที่เรียกว่า “ถนนท้าวอุทอง” เส้นทางนี้แท้จริงแล้วคือเส้นทางที่เป็นชายหาดของทะเลแต่โบราณ เป็นแนวธรรมชาติที่เริ่มมาแต่อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ผ่านอำเภอเมืองและตำบลคูบัว ซึ่งมีเมืองคูบัวเป็นศูนย์กลาง มายังเขตอำเภอปากท่อ เขาย้อย และเลยไปจนถึงเมืองเพชรบุรี

สำหรับเรื่องถนนท้าวอุทองนี้ ข้าพเจ้าเคยเขียนบทความกล่าวถึงไว้แล้วในวารสารเมืองโบราณฉบับแนะนำราชบุรี โดยชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับทางเมืองเพชรบุรีในสมัยทวารวดีและลพบุรีอย่างไร นอกจากนั้นในบทความดังกล่าวยังได้กล่าวถึงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบใหม่ในเขตจังหวัดเพชรบุรีเพิ่มเติม

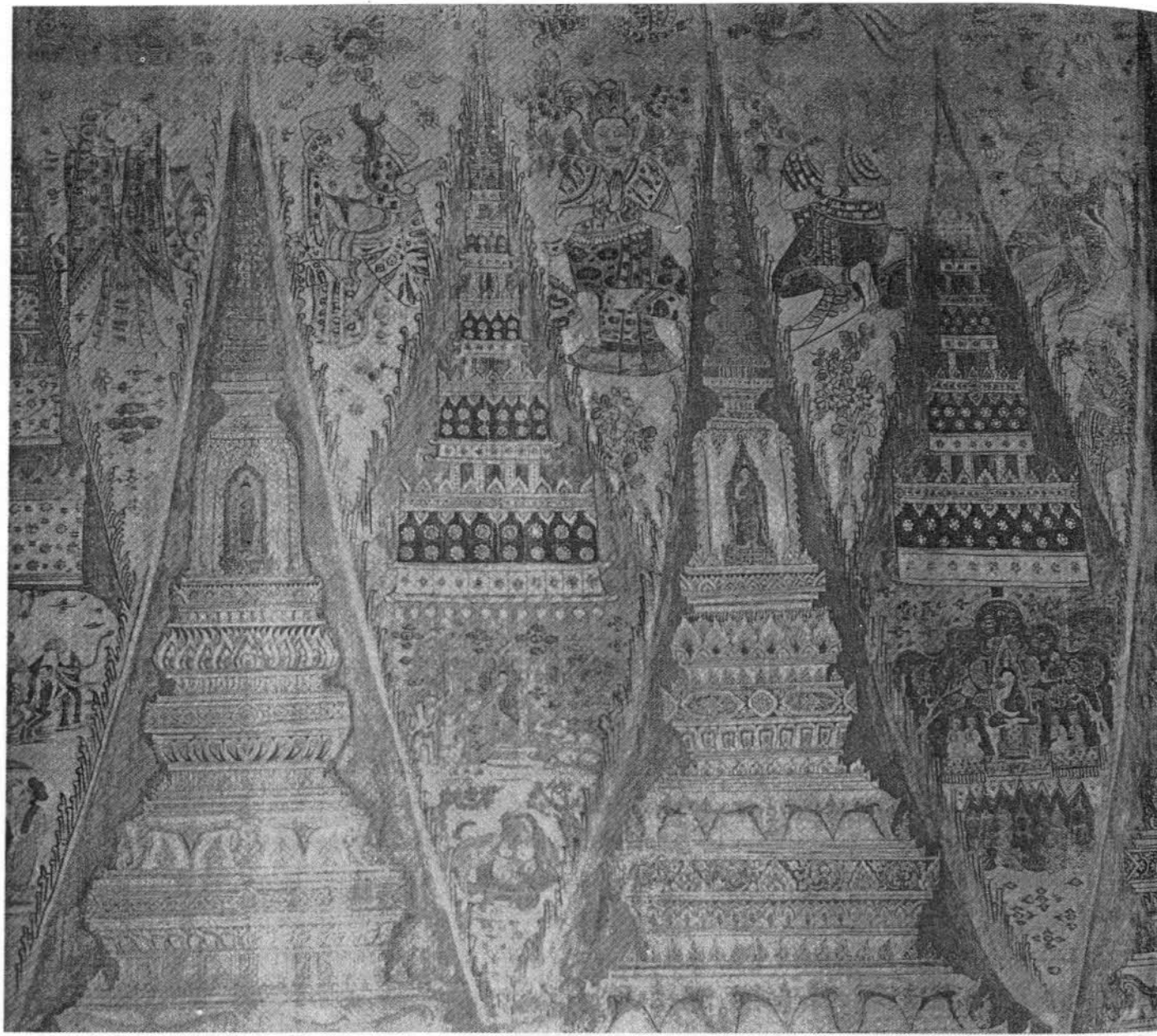

พระพุทธรูปทรงเครื่อง วัดพระนอน เชิงเขาวังเพชรบุรี (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘). A Buddha image in royal attire at Wat Phranon, Phetchaburi.

ด้วย โดยเฉพาะซากพระสถูปเจดีย์ทวารวดีขนาดใหญ่ในบริเวณสำนักสงฆ์ทุ่งเศรษฐี บ้านโคกเศรษฐี ตำบลนายาง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เคยพบโบราณสถานโบราณวัตถุแบบทวารวดีมาก่อน พระสถูปองค์นี้เป็นประจักษ์พยานให้เห็นว่าการกระจายตัวของชุมชนบ้านเมืองในสมัยทวารวดีนั้นมีเป็นระยะๆ จากเมืองคูบัวที่ราชบุรี ผ่านไปจนถึงตำบลนายาง ในเขตอำเภอชะอำทีเดียว

หลังจากเขียนบทความเรื่องดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าก็สนับสนุนให้นักศึกษากลุ่มหนึ่งในภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ทำการสำรวจค้นคว้าแหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดเพชรบุรีต่อ เพราะเขายังมีอีกหลายแห่งที่ยังไม่มีการสำรวจกัน

ผลการศึกษาของนักศึกษานับว่าน่าพอใจมาก เพราะพบเนินดินที่เป็นแหล่งชุมชนโบราณหลายแห่ง เช่น ที่บ้านดอนเตาอิฐ บ้านมาบปลาเค้า บ้านใหม่ บ้านเขากระจิว อำเภอท่ายาง

จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม ศิลปะอยุธยาตอนกลาง พ.ศ. ๒๒๗๗ เขียนเรื่องไครภูมิ พุทธประวัติ และเทพชุมนุม (ภาพ : ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ, พุทธศักราช ๒๕๑๔). The murals at Wat Ko Kaeo Suttharam, mid-Ayutthaya period around 1734 A.D., depicting scenes from episodes of Buddha's life and figures of deva.

นอกนั้นก็สำรวจพบโบราณวัตถุแบบทวารวดีที่วัดป่าแป้น อำเภอบ้านลาดจำนวน ๒ ชิ้น คือชิ้นส่วนธรรมจักรและโคลนพระพุทธรูปปางเสด็จจากดาวดึงส์ ซึ่งก็คงมีส่วนสัมพันธ์กับแหล่งผลิตที่พบในเขตอำเภอเขาย้อยตามที่กล่าวมาแล้วอย่างไม่ต้องสงสัย

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ บรรดาแหล่งโบราณคดีที่เป็นชุมชนโบราณตามที่กล่าวมาแล้วนั้นล้วนกระจายอยู่บริเวณ

ใกล้ ๆ ทะเล หาได้ยู่ลึกเข้าไปตามที่สูงและบริเวณป่าเขาไม่ คงจะเป็นเพราะการตั้งอยู่ในบริเวณใกล้ทะเลนั้นทำให้สามารถค้าขายติดต่อกับภายนอกทางทะเลได้ง่ายกว่าการตั้งอยู่ในบริเวณภายใน อีกทั้งการอยู่ใกล้ทะเลนั้นมีความหมายไปถึงการอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มที่พอจะทำการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารเลี้ยงตัวเองได้ด้วย

แต่สิ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า

บรรดาชุมชนโบราณเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการติดต่อค้าขายกับภายนอกทางทะเล ก็คือการพบภาชนะและเศษภาชนะดินเผาทั้งเคลือบและเผาแกร่ง ที่เป็นของมาจากต่างประเทศกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมากพอที่จะเห็นได้ว่าไม่ใช่เป็นภาชนะเพื่อการใช้สอยในบ้านเมือง หากเป็นแหล่งที่จะส่งต่อผ่านไปอื่น

เศษภาชนะที่มาจากภายนอก รวม

ทั้งวัตถุอื่นๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะนอกจากจะเป็นหลักฐานว่ามีการติดต่อกับภายนอกแล้วยังมีความสำคัญในเรื่องการกำหนดอายุอีกด้วย เป็นสิ่งที่ทำให้แลเห็นสมัยเวลาของการติดต่อในครั้งแรกๆ ที่มีการสืบเนื่องมาถึงสมัยหลังๆ ได้ดี

การกำหนดอายุเวลาของชุมชนบ้านเมืองนั้น เท่าที่ทำการอยู่มักกำหนดเอาจากรูปแบบศิลปะของบรรดาโบราณสถานวัตถุที่พบ ไม่ใคร่กระทำจากการขุดค้นทางโบราณคดีอย่างมีระบบ ซึ่งคงเป็นเพราะการขุดค้นนั้นทำได้ง่าย ๆ อาจมีทุนรอนและกำลังคนทำได้เพียง ๒-๓ แห่ง ไม่ได้สัดส่วนกับแหล่งโบราณคดีที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงยังคงทำตามอย่างเดิม คือศึกษาจากบรรดาโบราณวัตถุสถานที่พบบนผิวดินเป็นสำคัญ ซึ่งนับเป็นข้อจำกัด เพราะโดยทั่วไปบรรดาโบราณสถานวัตถุที่พบภายในประเทศนั้นมักแลไม่เห็นช่วงตอนหรือระยะเวลา เพียงกำหนดไว้ว่าของที่เป็นศิลปะแบบนี้อยู่ในสมัยใด ประมาณกี่ร้อยกี่พันปีมาแล้ว เช่น ชากพระศูปเจดีย์แบบทวารวดี ธรรมจักร และพระพุทธรูป ที่เพียงประมาณได้จากรูปแบบว่าอยู่ในเวลาเท่าใดเท่านั้น

ในทำนองตรงข้าม ถ้าหากใช้เศษภาชนะและโบราณวัตถุที่มาจากภายนอกกำหนดอายุแล้ว ก็อาจเห็นการสืบเนื่องจนมีลักษณะเป็นระยะเวลาจากเมื่อใดถึงเมื่อใด

อย่างเช่นบรรดาแหล่งโบราณคดีที่พบในเขตจังหวัดเพชรบุรีและบริเวณใกล้เคียงที่เป็นชุมชนโบราณสมัยทวารวดีนั้น มักพบเศษภาชนะดินเผาเคลือบและเผาแกร่งของจีนที่มีอายุตั้งแต่สมัยห้าราชวงศ์ลงมาถึงราชวงศ์สุ่ง-หยวน และราชวงศ์หมิง โดยเฉพาะของในราชวงศ์สุ่ง-หยวนนั้นพบมากเป็นพิเศษ ซึ่งย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการสืบเนื่องในการติดต่อกับต่างประเทศใน

ผ้าตัวหนังสือที่ศาลาการเปรียญเมืองเพชร

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย

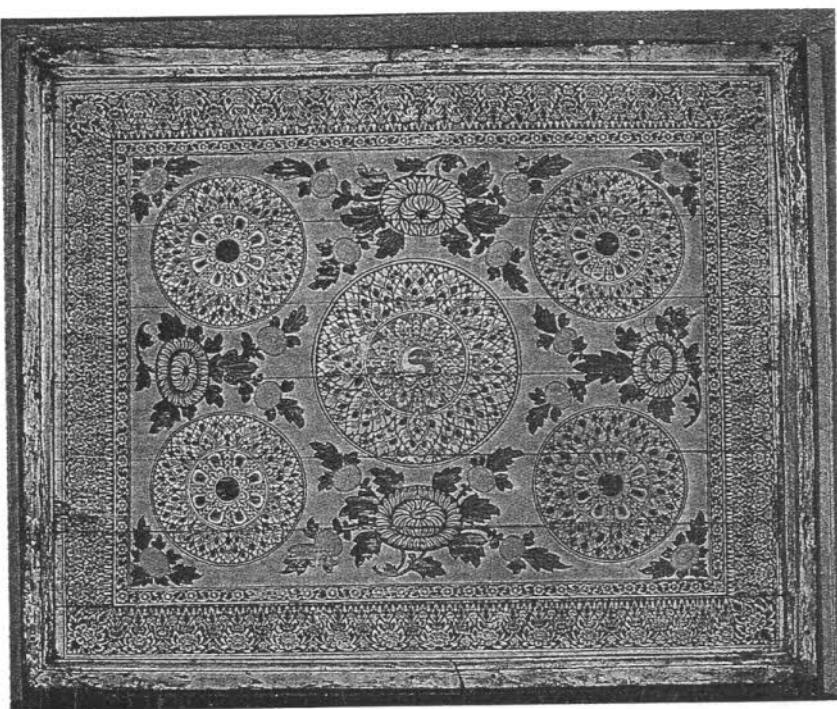

ที่ศาลาการเปรียญวัดแห่งหนึ่ง ในเมืองเพชรบุรี มีการคาดผ้าแพดานเป็นคาถาภาษาบาลี อันที่จริง เมืองเพชร เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยศิลปช่างฝีมือผู้สร้างงานศิลปะ อันยากจะหาเมืองใดในสยามมาเทียบเคียงได้ ศิลปะเหล่านี้จะปรากฏหนาแน่นชุกชุมตามวัดต่าง ๆ ในเมืองมีวัด ๆ หนึ่ง ชื่อวัดลาดที่วัดนี้มีสิ่งน่าสนใจหลายอย่างตามลักษณะทั่วไปของวัดในเมืองเพชร แต่มีศาสนสถานหลังหนึ่ง ที่ควรทำความรู้จัก นั่นคือ ศาลาการเปรียญ

เดิมศาลาการเปรียญใช้ในการเรียนการสอนหนังสือพระปริยัติธรรม จึงอาจมีการเรียกเพี้ยนไปบ้างว่าศาลาการบาเรียนบ้าง แต่สมัยหลังนี้ เมื่อได้มีการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นอาคารแยกหน้าที่ใช้สอยออกมาเป็นการเฉพาะแล้ว ศาลาการเปรียญจึงใช้เป็นที่ประกอบงานบุญโดยทั่วไป โดยเฉพาะงานบุญที่จะมีชาวบ้าน เข้ามาร่วมกิจกรรมมาก ๆ อย่างประเพณีเทศน์มหาชาติทำบุญวันสงกรานต์ เป็นต้น ศาลาการเปรียญจึงมักสร้างด้วยไม้ มีใต้ถุนและมีช่องลมตามฝา เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีอาสนะสงฆ์เรียงยาวตลอดด้านแป มีพระพุทธรูปประธาน และมีธรรมาสน์สำหรับพระขึ้นนั่งเทศน์ เฉพาะตรงเพดานส่วนที่ประดิษฐานพระพุทธรูป อันถือว่าเป็นสิ่งสำคัญนั้น มักจะเห็นคาดผ้าด้วยผ้าขาวผืนสีเหลืองไว้ เสมือนกับเป็นบริเวณอันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้การประดับประดาภายในศาลาการเปรียญบางหลัง เช่น บริเวณคอสองก็จะมีงานจิตรกรรมสีฝุ่น เขียนเรื่องชาดกหรือพุทธประวัติ ซึ่งอาจมุ่งในแง่ของความงามเป็นการตกแต่งอาคารภายใน หรือมุ่งให้เป็นการอบรมทางศีลธรรมก็เป็นได้

ส่วนศาลาการเปรียญที่วัดลาด เพชรบุรีแห่งนี้ คาดผ้าแพดานและแต่งบริเวณคอสองด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะซึ่งหากสานเป็นลายขัดธรรมดาทั่ว ๆ ไป ก็คงไม่น่าสนใจนำมาเล่าให้ฟัง แต่ผ้าดังกล่าวสานเป็นตัวหนังสืออักษรไทย ภาษาบาลี มีเนื้อความเกี่ยวกับมงคล ซึ่งคงมีใคร่ทั้งสามสืบแปลเพราะเท่าที่ตรวจสอบได้มีเพียงมงคลเดียว คือ ข้อที่ว่าด้วยขันธ์ ๕ ความออกฉันทบางตอนก็คงเป็นพุทธศาสนสุภาษิต เช่น ฌมฺมจาริ สุขํ เสติ หมายถึงผู้ประพฤติธรรมย่อมมีสุข เป็นต้น

น่าเสียดายว่า คนรุ่นหลังอ่านแล้วไม่เข้าใจ ด้วยเป็นภาษาพระ มิเช่นนั้นจะยังประโยชน์ในแง่ของการเป็นข้อคิดเตือนใจได้ดี ที่ปึกหนกด้านขวามือพระประธาน มีการกล่าวคาถาณมัสการ นโมตัสสะ ภควโต สวากุณฺสโม และการยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ

ลายเขียนสีบนฝ้าเพดานโบสถ์ วัดท่าคอย อำเภอท่ายาง เพชรบุรี (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ). Colour painting on the ceilings of the Ubosot, Wat Tha Khoi, Tha yang district, Phetchaburi.

ช่วงเวลาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ลงมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙

ช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับโบราณวัตถุสถานในสมัยทวารวดีและลพบุรี เพื่อที่จะได้เห็นการสืบเนื่องและสิ้นสุดของศิลปะแบบสมัยทวารวดีและลพบุรีได้ไม่มากก็น้อย

จากหลักฐานทางโบราณคดี ทั้งโบราณวัตถุสถานแบบทวารวดี เศษภาชนะดินเผาเคลือบและไม่เคลือบของจีนที่มีมาแต่สมัยทวารวดีจนถึงราชวงศ์หยวน กับบรรดาโบราณวัตถุสถานสมัยลพบุรีเช่นที่วัดกำแพงแลงนั้น แสดงให้เห็นค่อนข้างชัดเจนถึงพัฒนาการของเมืองเพชรบุรี ที่เริ่มเติบโตจากชุมชนหมู่บ้านในสมัยทวารวดี เริ่มสัมพันธ์กับเมืองคูบัว อันเป็นศูนย์กลางของบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำแม่กลองและเพชรบุรีมาแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ จนเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ ก็มีการค้าขายทางทะเลขยายตัวเพิ่มขึ้น จึงปรากฏพบ

เครื่องปั้นดินเผาจีนตั้งแต่สมัยทวารวดีลงมา

เมืองคูบัวน่าจะเป็นเมืองท่าที่สำคัญในยุคนี้ เพราะพบสิ่งที่เป็นสินค้าจากเมืองจีนเป็นจำนวนมากในลำนน้ำแม่กลอง ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่

๑๗-๑๘ การขยายตัวของชุมชนทางชายทะเลก็หนาแน่นขึ้น ซึ่งในช่วงเวลานี้เอง ชุมชนที่เพชรบุรีก็เริ่มเติบโต เกิดเป็นเมืองท่าเล็กๆ ขึ้นก่อน พอราวตอนกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ก็พัฒนาขึ้นเป็นเมืองท่าที่สำคัญทัดเทียมกับทางเมืองคูบัวซึ่งค่อยๆ หมดความสำคัญไป จนในที่สุดก็ต้องย้ายที่ตั้งบ้านเมืองมาอยู่ที่เมืองราชบุรีริมแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งอยู่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมดีกว่า

โดยเหตุนี้ทั้งเมืองเพชรบุรีและราชบุรีจึงเป็นเมืองท่าที่เสมอกันและมีอายุอยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกัน

แต่ถ้าหากมาพิจารณาจากหลักฐานทางเอกสารแล้วกลับพบว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเมืองเพชรบุรีมีอยู่โดดเด่นกว่า

ในทางการเมือง เพราะเป็นเมืองใหญ่ที่มีกษัตริย์ปกครอง เป็นเมืองสำคัญที่ติดต่อกับทางนครศรีธรรมราชทางภาคใต้ และคุมเส้นทางข้ามคาบสมุทรไปยังเมืองตะนาวศรีและมะริด รวมเป็นเมืองสำคัญที่มีการติดต่อกับทางเมืองจีนด้วย

หลักฐานอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองสำคัญที่ติดต่อกับเมืองจีนในช่วงเวลานี้ก็คือ บรรดาเครื่องเคลือบจีนสมัยราชวงศ์ซ่งที่ขุดพบในพระสถูปที่วัดมหาธาตุ เมืองเพชรบุรี มีรูปคนและสัตว์ที่สวยงาม ซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องบรรณาการจากเมืองจีนมากกว่าการเป็นสินค้าธรรมดา

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้อย่าง

หนักแน่นในที่นี้ว่า เมืองเพชรบุรีเกิดเป็นเมืองสำคัญในระดับนครขึ้นในสมัยกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อย่างไม่ต้องสงสัย เป็นยุคสมัยที่มีพัฒนาการเป็นสังคมเมืองที่มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และชนชาติของผู้คนที่เป็นพลเมือง กล่าวคือนอกจากมีผู้คนท้องถิ่นที่มีมาแต่สมัยทวารวดีแล้ว ยังมีคนกลุ่มอื่นชาติอื่นจากถิ่นต่าง ๆ ที่เคลื่อนย้ายมาตามเส้นทางการค้าระยะไกลทั้งทางบกทางทะเลผสมอยู่ด้วย

การเพิ่มจำนวนประชากรหรือการเติบโตของประชากรในเขตเมืองเพชรบุรีรวมทั้งบรรดาบ้านเมืองชายทะเลที่ร่วมสมัยกันนี้ จึงไม่ใช่การเติบโตจากอัตราการเกิดของผู้คนที่อยู่ในภูมิภาคนี้แต่ดั้งเดิม หากเป็นการเคลื่อนย้ายจากที่อื่นเข้ามา ลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองและกลุ่มชนชั้นปกครอง ที่จะต้องหาทางสร้างความปรองดองอันหนึ่งอันเดียวทางวัฒนธรรมและการเมืองให้ได้

สิ่งที่จะทำให้ภาวะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เกิดขึ้นได้ก็ต้องหันมาอาศัยเรื่องศาสนาและภาษาเป็นกลไก

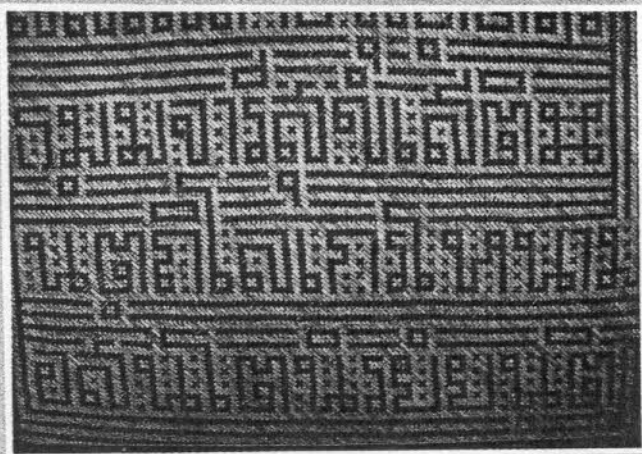
ที่สำคัญ

ในเรื่องศาสนานั้น ผู้นำในยุคนั้น ต้องแสวงหาลัทธิประเพณีและพิธีกรรมที่คนทั่วไปในระดับภูมิภาคยอมรับว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิต มาปรุงแต่งกับของเดิมที่มีมาก่อนให้ผสมกันได้ดี ซึ่งในขณะเดียวกัน สิ่งที่ปรุงแต่งขึ้นใหม่นี้ก็ต้องเป็นสิ่งที่ส่งเสริมฐานะความมั่นคงของผู้นำ และกลุ่มชนชั้นปกครองด้วย ลัทธิทางศาสนาและประเพณีพิธีกรรมที่เป็นที่รู้จักกันในยุคนั้นจึงหนีไม่พ้นลัทธิพุทธศาสนาที่มาจากกัมพูชา ซึ่งพัฒนาขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ และแพร่หลายอยู่ในขณะนั้น จึงได้มีการรับเข้ามา

ดังนั้น การสร้างปราสาทวัดกำแพงแลง ณ เมืองเพชรบุรีก็เหมือนที่เมืองสำคัญอื่น ๆ เช่นที่เมืองสิงห์ เมืองลพบุรี รวมไปถึงเมืองสุโขทัยและเชลียงก็เกิดขึ้นจากประเพณีนิยมเช่นนี้ทั้งสิ้น

ส่วนในด้านภาษานั้น ก็จำเป็นที่จะต้องแสวงหาภาษาที่คนทั้งหลายในภูมิภาคนี้รู้จัก มาสร้างให้เป็นภาษากลาง ภาษาที่ถูกเลือกขึ้นนั้นคือ “ภาษาไทย” ซึ่งในระยะแรกผู้นำคงไม่เกี่ยวข้องเท่าใด คงเป็นการเลือกขึ้นตามกระบวนการทางธรรมชาติในขณะนั้น เพราะในช่วงเวลาดังแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ลงมา บ้านเมืองเกือบทั่วทุกแห่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งภาคพื้นแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะมีการติดต่อถึงกันทั้งทางบกและทางทะเล รวมทั้งการติดต่อกับบ้านเมืองโพ้นทะเล เช่นจีนและอินเดียด้วย ผู้คนเดินทางไปมาค้าขายกันทั้งทางบกทางทะเลเป็นประจำ แต่ละเขตแต่ละภูมิภาคก็มีการกำหนดหรือใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งให้เป็นภาษากลางอยู่แล้ว

โดยเฉพาะบรรดาบ้านเมืองในดินแดนประเทศไทยนั้น มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนชาติไทหรือไต ที่อยู่ทาง

สรณ คจจามิ จากนั้นจึงบอกเล่าปีที่สร้าง คือ ปีกุน พ.ศ. ๒๔๗๘ และถัดมาอีกช่องหนึ่ง บอกเป็นปีจุลศักราช ๑๒๔๗ แล้วจึงเป็นคาถาภาษาบาลี เรื่องตลอดไปหมดทั้งสี่ด้าน ผู้ทำจึงต้องสันนิษฐานว่าคงต้องการคำนวณตัวหนังสือให้พอดีกับพื้นที่เมื่อสานเป็นแผ่น ๆ แล้วจึงนำขึ้นไปคาดไว้ ซึ่งหากเรามองจากด้านล่างขึ้นมาย่อมเห็นว่าเป็งานอันยากและน่าสนใจ งานนี้จึงเป็นงานที่ใช้ความคิดและเทคนิคอย่างแท้จริง

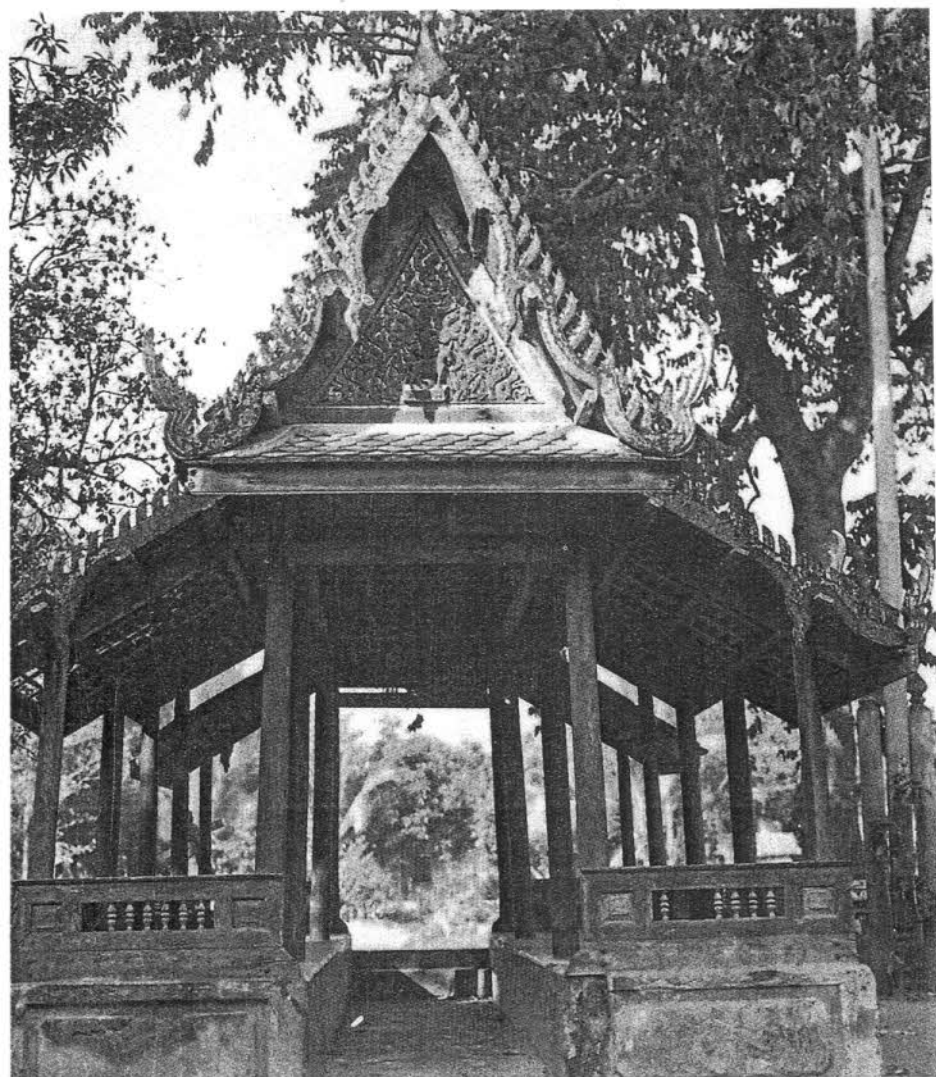
ลักษณะการสานเป็นไผ่สานสานขัดแตะ จะดูไม่เด่นหรือไม่เห็นเป็นตัวหนังสือเลยหากไม่กำหนดเส้นไผ่ส่วนหนึ่งเป็นสีอ่อน กับอีกส่วนเป็นสีเข้ม ซึ่งในที่นี้ใช้อยาสีครามเข้ม ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ดูแตกต่าง และโดยลักษณะที่เป็นลายขัดแตะ ลักษณะของตัวหนังสือที่ปรากฏจึงเป็นเหลี่ยมเป็นมุม ไม่มีความคดโค้ง ตามลักษณะของเทคนิคการสาน

นอกจากนี้ บริเวณที่ว่างระหว่างบรรทัดก็อาจแซมลายดอกคล้าย ๆ ลายขีดหรือลายกากบาท ถือเป็นการเล่นลวดลายอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามโดยลักษณะตัวหนังสือที่เป็นเหลี่ยมมุมนี้เอง ทำให้นึกถึงผ้าทางภาคใต้ที่ทอเป็นตัวอักษรสำหรับถวายพระเป็นผ้าเช็ดปากหรือผ้ากราบพระ อุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ทั้งนี้เพราะเทคนิคการทอผ้าก็เหมือนเทคนิคการสาน คือ การสอดสานเส้นด้ายหรือเส้นดอด้วยวิธีขึ้นหนึ่งลงหนึ่งขัดกันไปเรื่อย ๆ จึงเรียกว่าลายขัด

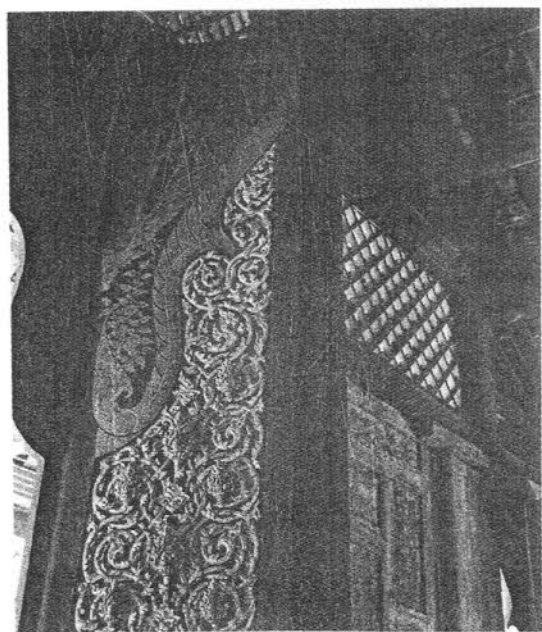
การใช้ไผ่สานเป็นลายตัวหนังสือนี้อาจปรากฏที่อื่นอีกในเพชรบุรี เช่นที่อาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว ผู้ศึกษาวัฒนธรรมเมืองเพชรอย่างลึกซึ้ง เคยเห็นที่วัดพระทรง แต่ก็ไม่ได้ทำมาก และไม่ใช่ว่าคาถาภาษาบาลีอย่างที่ศาลาการเปรียญวัดลาดแห่งนี้

อย่างนี้เองที่เชื่อว่า คนเมืองเพชรจะอะไรทำอะไรก็เป็งานศิลปะไปหมดงานจึงมีทั้งชั้นที่ท้าทาย เช่น ลายปูนปั้น ลายแกะไม้ ซึ่งจะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ สำหรับงานสานตัวอักษรนี้ดูเผิน ๆ ก็จะทำง่าย อันที่จริงก็ยากไม่หยอกแต่เป็นความยากลำบากในช่วงแรก ๆ ที่จะต้องคิดแม่แบบก่อน งานต่อ ๆ ไปก็ง่ายแล้ว เพราะใช้เทคนิคเดียวกัน แต่ต้องใช้สมองตรึกตรองให้ลงตัวพอดี จึงจะดูงามและน่าจะทำให้เกิดศรัทธาปสาธะต่อการดำเนินชีวิตไปในทางที่เหมาะสมที่ควร

หลังคาฟาสานแห่งนี้ จึงนับเป็นพุทธศิลป์ได้อย่างหนึ่ง

ศาลาทำน้ำ วัดเกาะแก้วสุทธาราม ก่อด้วยเครื่องไม้ทรงกระเบื้อง (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘). The pavilion pier of Wat Ko Kaeo Suttharam, Phetchaburi.

บานประตูจำหลักไม้ ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, มีนาคม ๒๕๑๘). A carved door frame, the preaching hall of Wat Yai Suwannaram.

ตอนใต้ของประเทศจีน ชนชาตินี้มีอัตรา การเคลื่อนไหวสูงมาก คือมีการเคลื่อนไหวทั้งในลักษณะการเดินทางเป็นพ่อค้า เข้าไปค้าขายในดินแดนอื่น และการโยกย้ายถิ่นฐานไปสร้างบ้านแปงเมืองในที่อื่น ๆ ด้วย ภาษาของชนชาตินี้จึงแพร่หลายไปในปริมณฑลที่กว้างขวาง เพราะมีศักยภาพในการสื่อสารคมนาคม ได้ดีกว่าภาษาของชนชาติอื่นในดินแดน ประเทศไทย

แต่เป็นที่น่าเสียใจที่ว่า การสร้างประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ ๕ ลงมาจนถึงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ไปมุ่งเน้นเรื่องการอพยพพลอยร่นของ ชนชาติไทยจากแคว้นน่านเจ้าในมณฑล ยูนนานมาตามลำน้ำโขง เข้ามาใน ล้านนาและสุโขทัยตามลำดับ โดยเฉพาะ ที่สุโขทัยนั้นนับเป็นการตั้งราชอาณาจักร ขึ้นเลยทีเดียว ความคิดเช่นนี้นับเป็น เรื่องเข้าใจผิดถึง ๒ สถาน

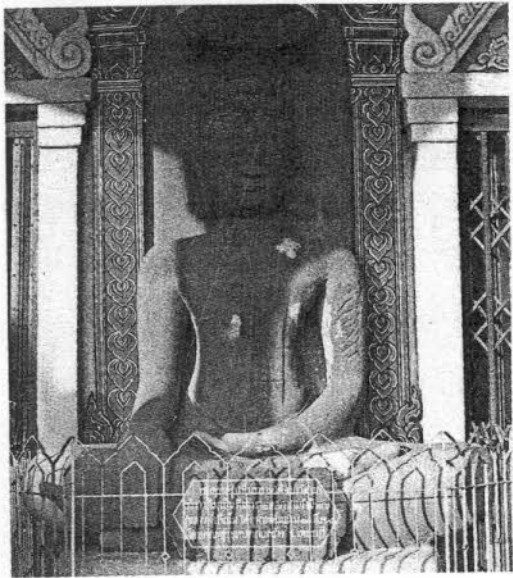
สถานแรก คือเรื่องการอพยพแบบ ทั้งถิ่นฐานอันเนื่องจากการรุกไล่ของ ชนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้าย ของผู้คนเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็ว ด้วยการเดินทางที่แสนไกลจากน่านเจ้า มาสุโขทัย นับเป็นเรื่องที่เกินความเป็น จริงทั้งในด้านจำนวนผู้คน ระยะทาง และระยะเวลา

สถานที่สอง คือเรื่องทิศทาง ซึ่ง เน้นการอพยพเคลื่อนย้ายจากเหนือลงใต้ คือจากน่านเจ้ามาตามลำน้ำโขง มาสร้าง เชียงแสนเชียงราย แล้วต่อมาที่สุโขทัย นับเป็นเรื่องที่ไม่มีหลักฐานเพียงพอ และยังมีความขัดแย้งกัน อย่างเช่นเรื่อง การตั้งเชียงแสนเชียงรายนั้น อาศัย คำนาน เช่น คำนานสิงหนวัติกุมาร และพงศาวดารโยนก แต่การเคลื่อนย้าย มาที่สุโขทัยกลับไม่ปรากฏ ไม่รู้ว่ามาได้ อย่างไร กลับปรากฏเรื่องเกี่ยวกับเมือง ไตรตรึงส์แทน คือกษัตริย์ทางเชียงราย เคลื่อนหนีการรุกรานมาอยู่ที่เมือง

พระพุทธรูปทรงเครื่องที่มีลักษณะเฉพาะตัว ภายในระเบียงวัดมหาธาตุ เพชรบุรี (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘).

An image of Buddha in the royal attire in the gallery of Wat Mahathat, Phetchaburi.

พระพุทธรูปหินทรายภายในระเบียงวัดมหาธาตุ เพชรบุรี ลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มพระพุทธรูปหินทรายที่หน้าเจดีย์พระบรมธาตุไชยา สุราษฎร์ธานี (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ, กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘).

A sandstone Buddha image in the gallery of Wat Mahathat, Phetchaburi. Its features are similar to the group of sandstone Buddha images at the front of the principal chedi of Wat Phra Barom That Chaiya, Suratthani.

ไตรตรึงส์ ซึ่งต่อมาเป็นแหล่งกำเนิดของพระเจ้าอู่ทองผู้เป็นกษัตริย์ทางอยุธยาไป หาได้มีอะไรเกี่ยวกับทางสุโขทัยไม่ ตรงกันข้าม เรื่องในตำนานพงศาวดารที่เกี่ยวกับเมืองสุโขทัยกลายเป็นเรื่องพระร่วงที่เป็นคนไทย หนีขอมจากเมืองละโว้หรือลพบุรีไปสุโขทัย ไม่เกี่ยวข้องกับขอมอะไรกับการเคลื่อนย้ายของชนชาติไทยจากเหนือลงได้เลย

สุโขทัยนั้นเป็นเรื่องของคนไทยที่พูดภาษาไทยในตัวเอง เพราะมีศิลาจารึกและโบราณสถานวัดอุสนับสนุนชัดเจนอยู่แล้ว เรื่องราวในศิลาจารึกเหล่านั้นก็หาได้มีอะไรสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ความเป็นมาในลักษณะที่เคลื่อนย้ายจากน่านเจ้าผ่านล้านนามาสู่สุโขทัยไม่ หากเป็นเรื่องของบ้านเมืองที่มีตัวตนอยู่แล้วช้านาน มีรัฐอิสระใหญ่ไต่ต่อน้อยอื่น ๆ ที่ร่วมสมัยเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นกัมพูชา นครศรีธรรมราช ล้านนา ล้านช้าง และอื่น ๆ

ทั้งหมดนี้เป็นคนละเรื่องกับสิ่งที่เขียนขึ้นเป็นประวัติศาสตร์ของเมืองไทยที่มีมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามทั้งสิ้น

บรรดารู้ต่าง ๆ เหล่านี้โดยเฉพาะที่อยู่ในประเทศไทยนั้น มีการใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลาง ยิ่งกว่านั้นก็มีอักษรและหนังสือภาษาไทยใช้อีกด้วย ซึ่งการแพร่หลายของการใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางนี้จะผ่านกระบวนการรับรู้ร่วมกันมาหลายขั้นตอน กระบวนการนี้ซับซ้อนเกินกว่าจะเชื่อได้ว่าภาษานี้เป็นภาษาของกลุ่มชนที่อพยพหนีการรุกรานของจีนจากน่านเจ้ามาสู่สุโขทัย

สมัยหนึ่งเมื่อประมาณเกือบ ๒๐ ปีมาแล้วได้มีการค้นคว้าของบรรดานักภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์เกี่ยวกับภาษาไทย มีผู้กล่าวว่าถ้อยคำและภาษาที่ใช้ในเขตแคว้นสุโขทัยนั้นมีพบแพร่ไปในหมู่ชนที่อยู่เมืองนครศรีธรรมราช การแพร่หลายเช่นนี้คงไม่ใช่เป็นเรื่อง

การอพยพเคลื่อนย้ายของชาวสุโขทัยที่เป็นคนไทยไปตั้งหลักแหล่งที่นครศรีธรรมราชแน่ เพราะการจะเดินทางจากสุโขทัยในลักษณะที่เป็นการอพยพโยกย้ายนั้นยากที่จะเป็นไปได้ การเดินทางถ้าจะมีขึ้นก็ต้องกระทำทั้งทางบกและทางทะเลเลยทีเดียว

แต่ถ้าหากมองเพชรบุรีและบรรดาเมืองใหญ่ๆ ที่เป็นเมืองท่าชายทะเลในมิติใหม่ที่เป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าระยะไกลแล้ว ก็น่าที่จะแลเห็นการเคลื่อนไหวของชนชาติไทหรือไตจากทางตอนใต้ของประเทศจีน ผ่านเข้ามาตามเส้นทางการค้าทั้งทางบกทางทะเลทีเดียว

เส้นทางบกอาจผ่านเขตแม่น้ำดำแม่น้ำแดงจากประเทศเวียดนามมายังเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ในลุ่มแม่น้ำโขง แล้วผ่านเขตจังหวัดอุดรธานี เลย มายังอำเภอด่านช้าง

ใบเสมาวัดมหาธาตุ เพชรบุรี มีลายเครือเถาแบบทวารวดี เป็นศิลปะอโยธยาตอนต้นที่ต่อเนื่องกับทวารวดีตอนปลาย (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ,
กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘). A sema stone at Wat Mahathat, Phetchaburi. The decorative motifs are in the Dvaravati style
of the late Dvaravati-early Ayutthaya period.

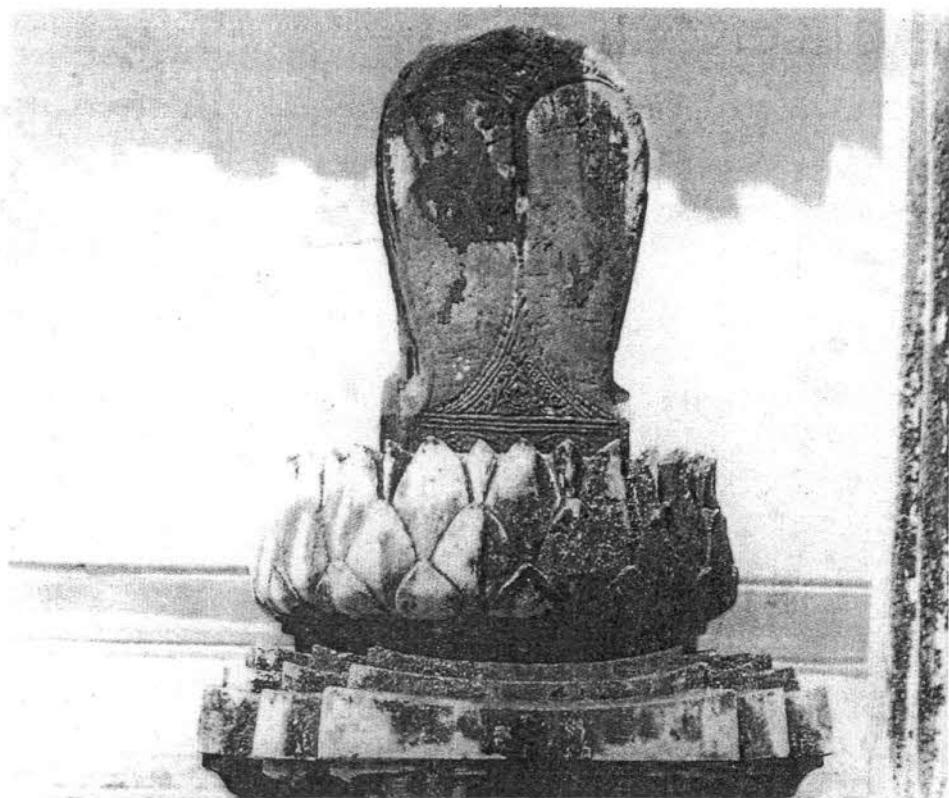
อำเภอ นครไทย ไปเมืองพิษณุโลกและ
สุโขทัย แล้วล่องตามลำน้ำน่าน ยม และ
ปิงลงสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาในภาคกลาง

ส่วนเส้นทางน้ำนั้นเป็นการ
เดินทางจากเมืองท่าต่าง ๆ ในมณฑล
กวางสี กวางตุ้งทางตอนใต้ของประเทศ
จีน ผ่านเวียดนาม จามปา กัมพูชา มา
ยังเมืองท่าต่าง ๆ ในดินแดนประเทศไทย
เช่น เมืองปัตตานี นครศรีธรรมราช
เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี และอยุธยา
เป็นต้น

สำหรับเส้นทางทะเลนี้หลายคน
อาจยังไม่เข้าใจถึงความเป็นไปได้เมื่อ
เทียบกับเส้นทางบก เพราะแลไม่เห็นว่
มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดเกี่ยวกับชนชาติ
ไท คำอธิบายในที่นี้ก็คือ ผู้คนที่อยู่ใน
มณฑลกวางสีและกวางตุ้ง (ที่เรียกว่า
“พวกจ้วง”) นั้น หาใช่คนจีนไม่ หาก
เป็นชนชาติไทกลุ่มหนึ่งที่มีภาษาไทย
เป็นภาษาพูดที่สำคัญ เป็นชนชาติที่อยู่
ในดินแดนตอนใต้ของประเทศจีนนี้มา
ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุค
สำริดและยุคเหล็กแล้ว

เรื่องการเกี่ยวข้องกันระหว่างกลุ่ม
ชนชาติไทกับบ้านเมืองชายทะเลใน
ดินแดนประเทศไทยดังกล่าวนี้เป็นเรื่อง
ใหญ่ที่จะต้องชี้แจงกันมากกว่านี้ จึงขอ
ข้ามไป ยังไม่ขอล่าวถึงในวารสารเมือง
โบราณฉบับนี้ เพียงแต่เสนอไว้ในที่นี้
ว่า ตามที่มีจดหมายเหตุจีนกล่าวถึงการ
ติดต่อส่งทูตจากสยามหรือสยามไปเมือง
จีน มีการติดต่อค้าขายกับทางสยาม
หรือบรรดาเมืองสำคัญ ๆ ที่เป็นเมืองท่า
ในดินแดนประเทศไทยนั้น คงมีกลุ่ม
ชนชาติไทจากมณฑลกวางสีและกวางตุ้ง
เดินทางมาค้าขายและอาจเข้ามาตั้งหลัก
แหล่งในดินแดนประเทศไทยร่วมกับ
ชาวจีนและชนชาติอื่น ๆ ด้วย

ดังนั้นการค้าระยะไกลซึ่งมีทั้งทาง
บกและทางทะเลนี้ คือช่องทางที่ทำให้
เกิดการสังสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคม
ระหว่างกลุ่มชนที่อยู่ในดินแดนประเทศ-

ใบเสมา วัดใหญ่สุวรรณาราม คือปะแบบอยุธยา (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ). A sema
stone, Wat Yai Suwannaram, Ayutthaya style.

ไทยหรือไต่ในตอนใต้ของประเทศจีนอย่าง
มากมาย จนเป็นเหตุให้มีการใช้ภาษา
ไทยเป็นภาษากลางในการสื่อสารขึ้น

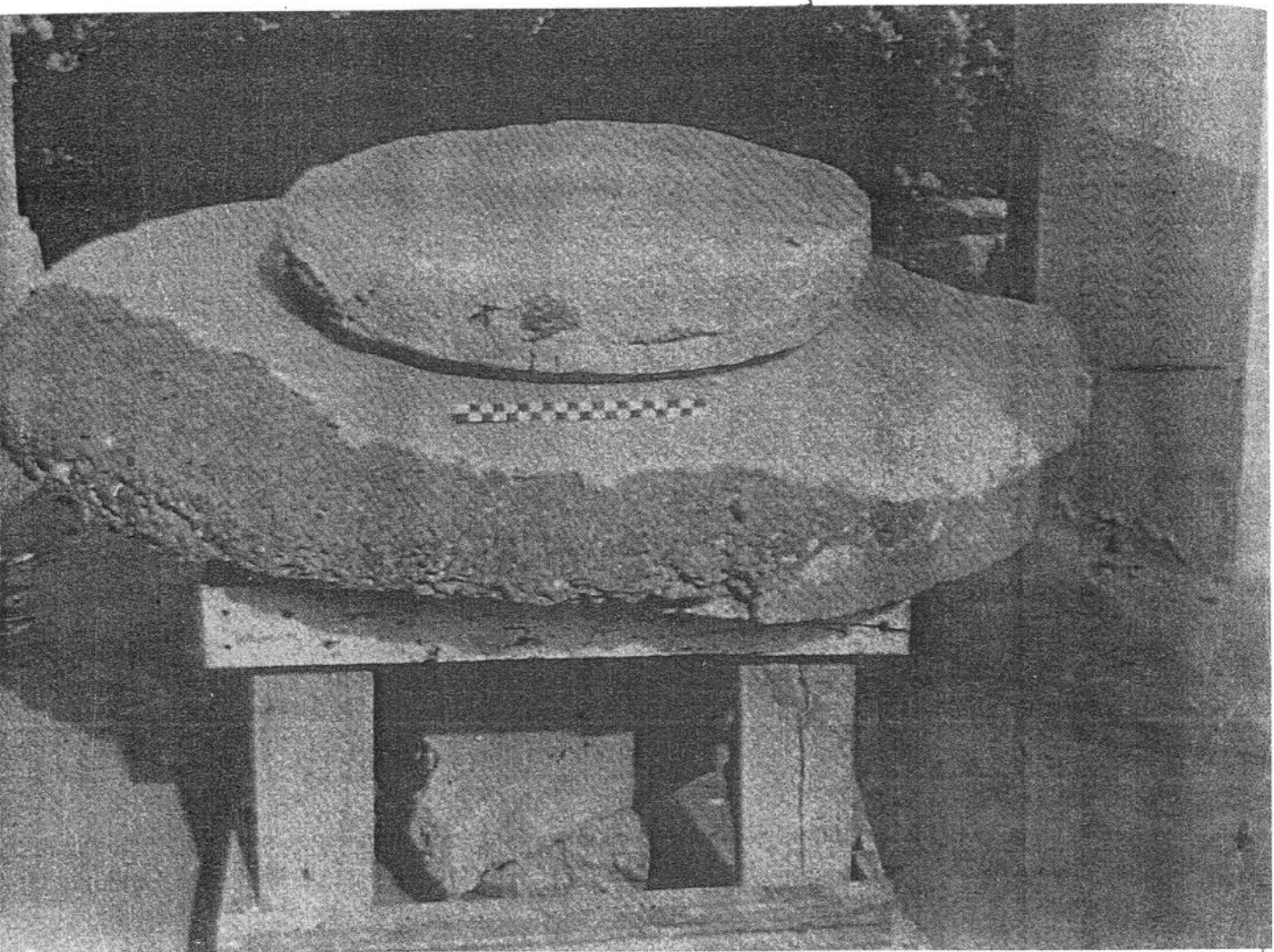
เพราะฉะนั้น เมื่อมาถึงตอนนี
ข้าพเจ้าจึงอยากจะกล่าวว่าการเกิดขึ้น
ของเมืองเพชรบุรีที่มีปราสาทวัด
กำแพงแลงเป็นสัญลักษณ์ของเมือง รวม
ทั้งบรรดาเมืองอื่น ๆ ที่ร่วมสมัยกัน เช่น
ราชบุรี สุพรรณภูมิ สุโขทัย และอื่น ๆ
นั้น มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่พูด
ภาษาไทยเป็นภาษากลาง ผู้คนเหล่านี้
นับเป็นชนกลุ่มใหม่ที่มีการผสมผสาน
กันระหว่างชนที่อยู่ในดินแดนแถบนี้
มาแต่เดิม กับผู้ที่โยกย้ายเข้ามาตามเส้น
ทางการค้าระยะไกล ทำให้มีประชากร
เพิ่มขึ้นและการบ้านเมืองขึ้นตามที่ต่าง ๆ
มากมาย

ผลที่ตามมาคือการเปลี่ยนแปลง
ทางวัฒนธรรมเข้าสู่ยุคใหม่ ซึ่งข้าพเจ้า
ใคร่เรียกว่าเป็นสมัยลพบุรี เพราะมีความ
แตกต่างไปจากสมัยทวารวดีที่มีมาก่อน
หน้านั้น เช่น มีเมืองใหม่เกิดขึ้น มี

ชนกลุ่มใหม่เกิดขึ้น รวมทั้งความมั่งคั่ง
แพร่หลายของภาษาไทยที่เป็นภาษากลาง
ด้วย

อย่างไรก็ตาม ชนกลุ่มใหม่ที่เกิด
ขึ้นนี้จำเป็นต้องวิเคราะห์ด้วยว่ามีทั้ง
ชนชั้นที่อยู่ภายใต้การปกครอง คือกลุ่ม
ชนที่เป็นไพร่บ้านพลเมืองธรรมดา กับ
ชนชั้นปกครอง ซึ่งการที่จะดำรงอยู่รวม
กันนั้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนใน
เรื่องวัฒนธรรมให้เหมาะสม

ถ้าหากมองผ่านชนชั้นปกครองก็
จะแลเห็นว่าวัฒนธรรมของบ้านเมือง
ในยุคพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ นี้อยู่
ในสมัยลพบุรี เพราะมีการนับถือพุทธ-
ศาสนาหายาน และมีการสร้างศาสน-
สถานแบบที่ได้รับอิทธิพลจากขอมเมือง
พระนคร รวมทั้งมีการสร้างรูปเคารพ
ต่าง ๆ ในลัทธิมหายานด้วย เช่น พระ
พุทธรูปทรงเครื่อง พระพุทธรูปนาคปรก
และพระโพธิสัตว์กนิษฐาปารมิตา
 เป็นต้น สิ่งที่ได้โดดเด่นมากก็คือการสร้าง
พระพิมพ์ต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็น

แผ่นศิลาแลงรูปแบนกลม มีรูตรงกลาง น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของโบราณสถาน พบที่แหล่งโบราณคดี บ้านมาบปลาเค้า อำเภอยาง.

(ภาพ : ธวัชชัย อังคศิริเวทย์) An architectural clement discovered at Ban Mab Pla Khao, Tha Yang District.

ดินเผาและโลหะ สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นพระเครื่องที่เชื่อกันว่าเป็นเครื่องรางของขลังในปัจจุบัน

แต่ถ้าหากมองผ่านชนชั้นไพร่บ้านพลเมืองแล้ว คติความเชื่อดั้งเดิมที่มีพุทธศาสนาหิณยานแต่ครั้งสมัยทวารวดีก็ยังคงดำรงอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย ผู้ที่เป็นผู้ปกครองและชนชั้นผู้นำก็หาได้กำจัดให้หมดไปไม่ ยังคงอุปถัมภ์ค้ำชูเช่นเดิม แม้ว่าจะนำเอาลัทธิพุทธศาสนาหิณยานที่มีความหมายในการเสริมสถานภาพและอำนาจของพวกตนมาผสมปนเปด้วยก็ตาม

สิ่งที่เป็นรูปธรรมในเรื่องนี้ก็คือ ในขณะที่ชนชั้นปกครองสร้างปราสาทอันเป็นศาสนสถานในลัทธิ

มหายานนั้น ก็ไม่ละเลยที่จะสนับสนุนให้มีการสร้างวัดและพระสถูปเจดีย์ที่เรียกว่า “พระมหาธาตุ” หรือ “ธาตุ” ในลัทธิหิณยาน แหล่งที่เป็นศูนย์กลางของความรุ่งเรืองทางศาสนาหิณยานในสมัยลพบุรีก็คือลังกาและพุกาม ซึ่งมักมีอิทธิพลต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของบรรดาพระสถูปเจดีย์ต่าง ๆ ในดินแดนประเทศไทยขณะนั้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าจะไม่มียุทธศิลปกรรมของขอมกัมพูชาเข้ามา เพราะบรรดารูปเคารพต่าง ๆ ของศาสนาพุทธหิณยานนั้น มีศิลปกรรมขอมเจือปนอยู่ไม่น้อย อย่างเช่นพระพุทธรูปที่เรียกว่าแบบอุทอง เป็นต้น

นักปราชญ์ทางโบราณคดีมักจะ

เรียงลำดับอายุเวลาของยุคสมัยทางศิลปะเหล่านี้ให้ลัดหล่นกัน เช่น สมัยลพบุรีมาก่อนสมัยอุทอง และสมัยอุทองนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นสมัยอยุธยาตอนต้น เป็นต้น ซึ่งแท้จริงแล้ว ศิลปะแบบลพบุรีและอุทองเป็นสิ่งที่ร่วมสมัยเดียวกัน หากต่างกันที่แบบหนึ่งเป็นศิลปะเนื่องในลัทธิมหายาน ส่วนอีกแบบหนึ่งเนื่องในลัทธิหิณยานเท่านั้น

แต่ถ้าหากพิจารณาถึงความสืบเนื่องแล้ว ศิลปะแบบอุทองซึ่งเป็นของเนื่องในศาสนาพุทธหิณยานนั้นเป็นการสืบเนื่องมาจากสมัยทวารวดี ส่วนศิลปะแบบลพบุรีเป็นของที่เกิดขึ้นใหม่ ในขณะที่ศิลปะลพบุรีมีอายุอยู่ในเวลาอันสั้นก็เสื่อมไป แต่ศิลปะอุทองกลับยังดำรงอยู่

ต่อมาจนกลายรูปแบบเป็นศิลปะอยุธยา
ในสมัยหลังลงมา

ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะทั้งศิลปะทวารวดี
ศิลปะอุทอง และศิลปะอยุธยาล้วนแต่
เป็นศิลปกรรมของศาสนาพุทธหินยาน
ที่มีมาอย่างต่อเนื่องนั่นเอง ยิ่งในสมัย
หลัง ๆ ลงมา การรับศาสนาพุทธหินยาน
หรือเถรวาทจากลังกาและพุกามก็ครอบงำ
บ้านเมืองในดินแดนประเทศไทยจนหมด
สิ้น บรรดาศิลปกรรมตามภูมิภาคต่าง ๆ
ที่พัฒนาขึ้นในช่วงดังกล่าว เช่นแบบ
สุโขทัย เชียงแสน ล้านช้าง นครศรี-
ธรรมราช หรือแบบอื่น ๆ ล้วนแต่เป็น
ศิลปะเนื่องในศาสนาพุทธหินยานทั้งสิ้น

แม้แต่ศิลปะแบบลพบุรีที่เคยเป็น
ของเนื่องในศาสนาพุทธมหายานก็ถูก
ปรับเปลี่ยน ดัดแปลงมาให้เป็นของทาง
ฝ่ายหินยานเกือบหมดสิ้น อย่างเช่น
คติการสร้างปราสาทแบบขอมหมดไป
แต่รูปแบบของปราสาททำให้เกิดการ
สร้างพระมหาธาตุเจดีย์เป็นแบบพระ-
ปรางค์ ซึ่งพระปรางค์ในระยะแรกที่
เกิดขึ้นก็มีพระปรางค์วัดมหาธาตุ เมือง
ละโว้ และพระปรางค์วัดมหาธาตุ เมือง
ราชบุรี เป็นต้น พอถึงสมัยอยุธยา
ตอนต้น พระปรางค์ก็กลายเป็นพระสถูป
เจดีย์ที่มีการสร้างกันอย่างแพร่หลาย
ตามเมืองตามนครต่าง ๆ

ส่วนในเรื่องรูปเคารพก็เช่นเดียว
กัน พระพุทธรูปทรงเครื่องก็ดี พระ-
พุทธรูปนาคปรกก็ดี ที่เคยเป็นของใน
ศาสนาพุทธมหายานก็ได้กลายเป็นรูป
เคารพของศาสนาพุทธหินยานในสมัย
ต่อมา รวมทั้งการสร้างพระพิมพ์แบบ
ลพบุรีก็ได้มีการสร้างสืบต่อมาในสมัย
หลัง ๆ ด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าที่เมืองเพชรบุรี
นั้นนอกจากมีวัดกำแพงแลงซึ่งเป็น
ปราสาทในศาสนาพุทธมหายานแล้ว
ยังมีวัดหรือศาสนสถานที่สำคัญอีก ๒
แห่ง คือวัดมหาธาตุและวัดพริบพรี ที่
จะเป็นหลักฐานให้แลเห็นพัฒนาการ

ของเมืองในทางประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น
ที่วัดพริบพรีนั้น หลักฐานทางด้าน
โบราณสถานจะแลไม่เห็นชัดเจน เพราะ
ถูกรื้อและมีการสร้างของใหม่ทับของเดิม
แต่มีโบราณวัตถุที่พอจะชี้ให้เห็นถึง
ความเก่าแก่ได้หลายอย่าง ที่สำคัญคือ
เสมาหินขนาดใหญ่ที่ทางวัดระบุว่าเป็น
ของอยู่ในวัดมาแต่เดิม* ลักษณะรูปแบบ
และลวดลายมีอิทธิพลศิลปะแบบทวารวดี
อยู่บ้าง แสดงให้เห็นว่าเป็นของในยุค
ทวารวดีตอนปลายที่กำลังคลี่คลายเข้าสู่
สมัยลพบุรี ประมาณพุทธศตวรรษที่
๑๗-๑๘ แล้ว ซึ่งก็ดูสอดคล้องกับกระ-
เบือ่งชายคาที่พบในเขตวัดและปัจจุบัน
จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ของวัด ลักษณะ
กระเบือ่งชายคานี้เป็นแบบลพบุรี แสดง
ให้เห็นว่ามีการสร้างอาคารศาสนสถานที่
เป็นโครงสร้างไม้ในเขตวัดนี้ในสมัยลพบุรี
ร่วมอายุสมัยเดียวกันกับปราสาทวัด
กำแพงแลงนั่นเอง

แต่ถ้าหากพิจารณาจากเสมาหิน
ที่พบแล้ว ก็จะเห็นว่าศาสนสถานที่วัด
พริบพรีนั้นดูเป็นของเนื่องในศาสนา
พุทธหินยานที่สืบทอดมาแต่สมัยทวารวดี
มากกว่าการเป็นของในศาสนาพุทธ-
มหายาน ลักษณะการมีทั้งศาสนาพุทธ
มหายานและหินยานอยู่ร่วมกันเช่นนี้
ดูเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับบ้านเมือง
ภาคกลางของประเทศไทยมาแต่สมัย
พุทธศตวรรษที่ ๑๖ แล้ว ดังปรากฏ
ในศิลาจารึกศาลสูงที่เมืองละโว้หรือ
ลพบุรีว่า กษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ทั้งหินยาน
มหายาน และฮินดูเลยทีเดียว

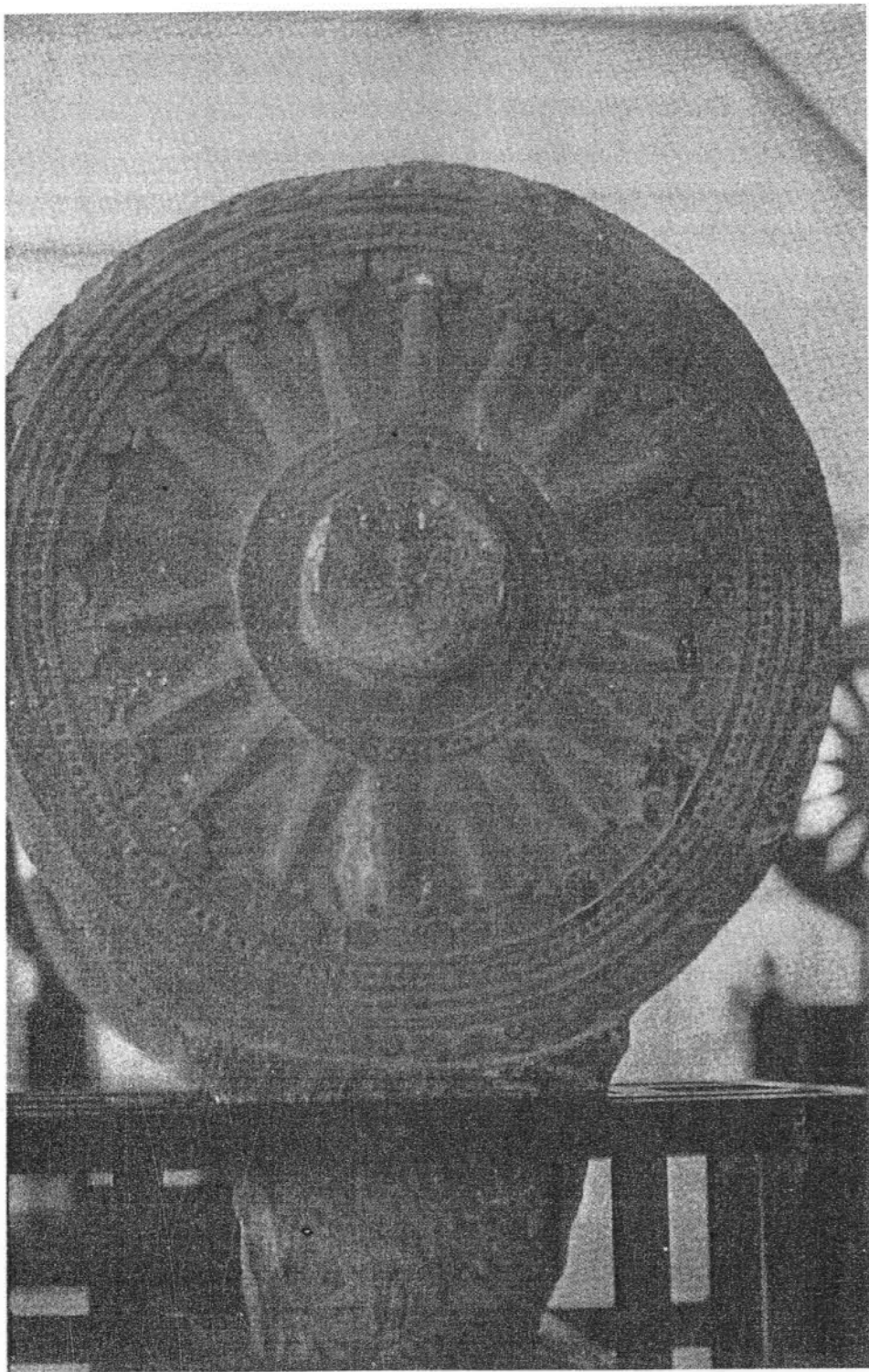
วัดพริบพรีนี้ ชาวเจ้าเห็นว่าน่าจะ
เป็นวัดที่มีอยู่ในเมืองเพชรบุรีมาก่อน
หน้าการสร้างปราสาทวัดกำแพงแลงแล้ว
เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการสืบเนื่อง
ของชุมชนตั้งแต่สมัยทวารวดีมาถึงช่วง
ที่มีพัฒนาการเป็นเมืองเป็นนครในสมัย
ลพบุรี

ส่วนอีกแห่งหนึ่งคือวัดมหาธาตุนั้น
ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี

แผงค้ำพระ วัดใหญ่สุวรรณาราม สีมือจำหลักไม้
งดงามอ่อนช้อย (ภาพ :ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ,
ธันวาคม ๒๕๑๕). A frame for votive
tabiels, Wat Yai Suwannaram, The
workmanship of the carring is of
excellent quality.

นับว่าอยู่นอกกำแพงเมือง ลักษณะ
สถาปัตยกรรมหลักที่แลเห็นขณะนี้
พระปรางค์ทรงชะลูด มีปรางค์ทิศโดย
รอบทั้งสี่มุม รวมเป็น ๕ องค์ด้วยกัน
เป็นของที่มีการบูรณะปฏิสังขรณ์เปลี่ยน
แปลงมาหลายยุคหลายสมัย ยากที่จะหา
หลักฐานมายืนยันได้ว่าแต่เดิมเมื่อแรก
สร้างนั้นเป็นอย่างไร เป็นของในศาสนา
พุทธหินยานหรือมหายาน เจ้าหน้าที่
กรมศิลปากรเคยบอกว่าการขุดพบ
เครื่องปั้นดินเผาจีนสมัยราชวงศ์สุ่งใน
พระปรางค์วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นสิ่งแสดง
ให้เห็นถึงความเก่าแก่ของศาสนสถาน
แห่งนี้ได้อย่างชัดเจน เพราะเครื่องเคลือบ
สมัยราชวงศ์สุ่งที่พบนั้นคงเป็นของที่ถูก
นำมาบรรจุไว้ในสมัยที่ไม่น่าจะห่างไกล
กับอายุของโบราณวัตถุเท่าใด ถ้าจะ
ประมาณเอาในที่นี้ก็ควรจะเป็นราวปลาย
พุทธศตวรรษที่ ๑๘ มาถึงต้นพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๙ ก่อนที่จะมีการสร้าง
พระนครศรีอยุธยาขึ้น อันเป็นช่วงเวลา

ธรรมจักรศิลา ที่แหล่งโบราณคดี บ้านหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย.
(ภาพ: ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์) A stone wheel of Dharma discovered at
Ban Nong Prong, Khao Yoi District.

ที่พุทธศาสนาเถรวาทจากทางนครศรี-
ธรรมราชแพร่หลายขึ้นมา

พระปรางค์วัดมหาธาตุเมือง
เพชรบุรีนี้ แต่เดิมเมื่อแรกสร้างคงไม่ใช่
ปราสาทแบบขอมที่เป็นของในลัทธิ
ศาสนาพุทธมหายานเช่นวัดกำแพงแลง
แน่ หากเป็นพระสถูปที่บรรจุพระบรม-
ธาตุของพระพุทธเจ้า เช่นมหาเจดีย์ทั้ง
หลายที่มีมาแต่สมัยทวารวดี ถ้าพูดถึง
ช่วงเวลาการสร้างก็น่าจะเป็นของที่สร้าง
ขึ้นสมัยหลังกว่าปราสาทกำแพงแลง โดย
ที่ได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาจากนคร-
ศรีธรรมราชที่ผ่านทางเมืองไชยาขึ้นมา
ทำให้เกิดคติการสร้างสถูปเจดีย์แบบ
๕ องค์ขึ้น คือมีพระสถูปประธานอยู่
ตรงกลาง และมีพระสถูปเล็กเป็นเจดีย์ทิศ
๔ มุม เช่น พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช
ก็มีพระเจดีย์ทิศบนฐานทักษิณ ๔ มุม
หรือพระบรมธาตุไชยาก็เช่นเดียวกัน

แม้ว่าพระปรางค์วัดมหาธาตุจะ
เป็นพระสถูปทรงปราสาทแบบศรีวิชัย
ก็ตาม แต่ก็มีพระสถูปที่มุมฐานทักษิณ
ด้วย คติการสร้างพระสถูป ๕ องค์นี้
แพร่ผ่านเพชรบุรี อยู่อยุธยา ขึ้นไปจนถึง
สุโขทัย ดังเห็นได้จากพระเจดีย์ที่วัด
ขุนเมืองใจ วัดอโยธยา และวัดใหญ่ชัย-
มงคลที่อยุธยา และพระเจดีย์มหาธาตุ
เมืองสุโขทัย ซึ่งต่างก็มีเจดีย์ทิศล้อมอยู่
๔ มุมเช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้น การเกิดขึ้นของวัด
มหาธาตุเมืองเพชรบุรีนั้น นอกจากจะ
แสดงให้เห็นถึงความสืบเนื่องของ
พุทธศาสนาหินยานที่มีมาแต่สมัย
ทวารวดีแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึง
กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
ในนครเพชรบุรีที่พัฒนาขึ้นในพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ อีกด้วย นั่นก็คือ
แม้ว่าภายในเมืองจะมีศาสนสถาน
ปราสาทวัดกำแพงแลง ที่สร้างขึ้นเนื่อง
ในศาสนาพุทธมหายาน เป็นศูนย์กลาง
ที่เป็นสัญลักษณ์ของนครและเป็น

ศาสนสถานที่ยกษัตริย์และชนชั้นปกครอง
นับถือและให้ความสำคัญเป็นพิเศษก็ตาม
ก็ยังมีการสร้างศาสนสถานทางศาสนา
พุทธหินยาน อันเป็นลัทธิศาสนาที่ผู้คน
พลเมืองส่วนใหญ่นับถืออย่างต่อเนื่อง

การนับถือศาสนาพุทธมหายานที่
ได้อิทธิพลมาจากกัมพูชาในบรรดาชนชั้น
ปกครองนี้คงเฟื่องฟูอยู่เพียงชั่วระยะ
เวลาหนึ่ง ภายใน ๒-๓ ชั่วคนก็เสื่อมไป
บรรดาภคินิยและชนชั้นปกครองใน
ระยะหลังลงมาต่างก็หันมาทะนุบำรุง
ศาสนาพุทธหินยาน ซึ่งเวลานั้นได้แรง
ผลักดันมาจากลัทธิเถรวาทแบบลังกาวงศ์
ที่ผ่านทางนครศรีธรรมราชขึ้นมา

แม้จะไม่แลเห็นว่ารูปแบบเดิมของ
พระปรางค์ ๕ องค์ของวัดมหาธาตุ
เพชรบุรีเป็นอย่างไรก็ตาม แต่ในบริเวณ
วัดก็มีร่องรอยหลายอย่างที่จะทำให้เกิด
ความเข้าใจถึงอายุความเก่าแก่ของวัด
ได้ สิ่งที่โดดเด่นก็คือบรรดาเสมาหิน
ทรายที่ล้อมรอบพระอุโบสถ ที่มีการสลัก
ด้วยลวดลายซึ่งแสดงทั้งอิทธิพลศิลปะ
แบบทวารวดีและลพบุรีผสมผสานกัน
รวมทั้งบรรดาพระพุทธรูปหินทรายสีแดง
และสีน้ำตาล ที่อาจกล่าวได้ว่ามีอายุ
ตั้งแต่ก่อนการสร้างพระนครศรีอยุธยา
จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง พระ-
พุทธรูปแบบนี้มีแพร่หลายตั้งแต่เมือง
นครศรีธรรมราช ไชยา ขึ้นมาถึง
เพชรบุรี ราชบุรี นครชัยศรี และเมือง
อื่น ๆ ทั่วลุ่มน้ำเจ้าพระยาในภาคกลาง
ทีเดียว

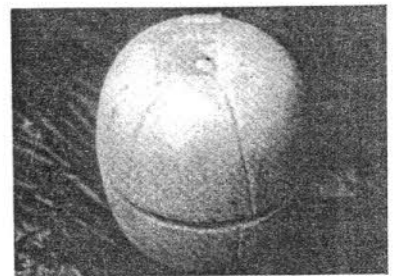
นอกจากพระพุทธรูปหินทรายแล้ว
ก็มีพระสถูปเจดีย์รายองค์หนึ่งในบรรดา
หลายองค์ที่รายรอบพระปรางค์มหาธาตุ
เป็นเจดีย์ทรงกลม แต่ทว่าบนยอดเจดีย์
ประดับด้วยลายรูปปั้นรูปเทวดา ๔
หน้า เข้าใจว่าคงเป็นพระพักตร์ของพระ-
โพธิสัตว์อวโลกิเตศวรแบบที่ปราสาท
บาเยนในเมืองพระนคร เป็นลักษณะที่
เป็นประเพณีนิยมของบ้านเมืองในเมือง
ไทยในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙

เพราะพบในหลาย ๆ แห่ง เช่นที่ขุม
ประตู่วัดมหาธาตุ เมืองเสลียง จังหวัด
สุโขทัย และที่พระเจดีย์ที่องค์หนึ่งบน
ฐานทักษิณของพระบรมธาตุไชยา
เป็นต้น

การแพร่หลายของประเพณีการ
ประดับยอดพระสถูปเจดีย์ด้วยพระพักตร์
ของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ พักตร์
เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่ามาจากเมือง
พระนคร มาที่เมืองเพชรบุรี แล้วจึง
แพร่ลงไปให้ทางไชยาและนครศรี-
ธรรมราชอีกต่อหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า
เมืองเพชรบุรีนี้เป็นเสมือนศูนย์กลาง
ทางศิลปะในสมัยลพบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่ง
ของภาคกลาง ที่ส่งผ่านอิทธิพลไปยัง
บรรดาบ้านเมืองทางภาคใต้ โดยเฉพาะ
สิ่งที่เรียกว่าศิลปะแบบลพบุรีที่พบใน
ภาคใต้นั้น ล้วนผ่านมาจากเมืองเพชรบุรี
ทั้งสิ้น

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่แสดงถึง
ความหมายสำคัญของเมืองเพชรบุรี
ในฐานะนครประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น
ไม่แพ้ที่อื่น ๆ ก็คือพระพุทธรูปทรงเครื่อง
ในระเบียงคตของวัดมหาธาตุ เมือง
เพชรบุรี ซึ่งมีพระพุทธรูปสำริดทรง
เครื่องขนาดใหญ่อยู่หลายองค์ รูปแบบ
และลักษณะไม่เหมือนที่ใด จนอาจกล่าว
ได้เป็นแบบเฉพาะของเพชรบุรีเลยทีเดียว
เช่น มีพระพักตร์ยาว และพระวรกาย
ค่อนข้างแข็งแรง เป็นต้น

ขณะนี้นี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษาและ
วิเคราะห์ในเรื่องอายุให้เป็นที่น่าพอใจ แต่
มีร่องรอยหลายอย่างที่จะแสดงให้เห็นว่ามี
คติการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องที่แพร่
หลายจากเมืองเพชรบุรีลงไปทางภาคใต้
จนทำให้เกิดประเพณีการสร้างพระพุท-
ธรูปทรงเครื่องกันอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่
เขตเมืองไชยาลงไปยังนครศรีธรรมราช
ซึ่งเห็นได้จากพระพุทธรูปนอนที่วัดถ้ำ
เขาใหญ่ ในเขตอำเภอท่าชนะ จังหวัด
สุราษฎร์ธานี และพระพุทธรูปทรงเครื่อง
ที่วัดมหาธาตุ นครศรีธรรมราชอีก

ค้อนเคลือบสีขาว ผิดจากเตาหม้ออัน
มณฑลอุทัย ประเทศจีน พบที่
เขาน้อย อำเภอท่าช้าง. (ภาพ: ธวัชชัย
องค์วุฒิเวทย์) A Glazed bowl discovered
at Khao Noi, Tha Yang District.

มากมาย

ข้าพเจ้าคิดว่าคติในเรื่องการสร้าง
พระพุทธรูปทรงเครื่องดังกล่าวนี้น่าจะ
สัมพันธ์กับเรื่องพระพนมทะเลแห่งเมือง
เพชรบุรี ผู้ส่งให้พระพนมวังไปฟื้นฟู
เมืองนครศรีธรรมราชภายหลังที่พระ-
ราชวงศ์ของพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช
สิ้นสุดลง การสร้างพระพุทธรูปทรง
เครื่องนั้นเป็นการแสดงความเป็นพระ-
จักรพรรดิราชของภคินิยทางเมืองเพชรบุรี
ที่ได้ส่งผู้คนไปฟื้นฟูเมืองนครศรี-
ธรรมราชและบรรดาเมืองอื่น ๆ ให้กลับ
มีความรุ่งเรืองมั่นคงขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง

ความเป็นนครของเมืองเพชรบุรี
นั้น ถ้าหากพิจารณาจากหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์แล้ว ก็จะได้เห็นว่าดำรง
อยู่ต่อมาอย่างสืบเนื่องจนถึงสมัย
พระนครศรีอยุธยา ต่อจากนั้นฐานะความ
สำคัญทั้งในด้านการเป็นเมืองท่าและเมือง
ที่เคยมีภคินิยปกครองก็ค่อย ๆ หด
ไป กลายมาเป็นเมืองท่าเล็ก ๆ และเมือง
ด่านแทน ทั้งนี้เพราะเมืองพระนครศรี-
อยุธยาได้กลายมาเป็นเมืองท่าสำคัญที่
ติดต่อกับภายนอกอย่างกว้างขวาง รวม
ทั้งกลายเป็นเมืองกรุงอันเป็นสถานที่
ประทับของพระมหากษัตริย์อีกด้วย

ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระบรมไตร-
โลกนาถ เมื่อมีการจัดระบบการปกครอง
หัวเมืองขึ้นมาใหม่ เมืองเพชรบุรีจึงมี
ฐานะเป็นเพียงหัวเมืองขึ้นตรีในทำเนียบ
ศักดินาทหารหัวเมือง (ในกฎหมายตรา

สามดวง) โดยที่เจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์
เพียงแค่ออกพระ คือออกพระศรี-
สุรินทราไชย เท่านั้น

Phetchaburi is an important city of long and continued history. Its ancientness is well testified by documents such as chronicles and journals kept by foreign visitors, and by archaeological evidence like ancient monuments and artefacts. The evidence well reveals the development of Phetchaburi as an important city even before the 13th century. Dvaravati monuments found at Ban Thung Setthi, and other places confirm that communities of the Dvaravati period had settled here. They were situated by the sea, perhaps because it was convenient for sea trade. There is also evidence of the "Ancient Road", commonly known as "Thao U Thong Road" which is thought to link these communities with the Dvaravati city of Khu Bua in Ratchaburi Province, and, further north, with the ancient city of Kosinarai in Ban Pong District, Ratchaburi, as well as with other Dvaravati cities. The communication among these cities might have gradually expanded and formed a network during the 13th century, which was the time when long-distant trade -both overland and by sea - enjoyed a boom. Important archaeological evidence found in Phetchaburi comprise Chinese ceramics dating from the Five Dynasties' period and the Sung and Yuan dynasties, confirming the existence of trade between Phetchaburi and faraway places then.

Phetchaburi was thus an important port around the 13th century. During this time contact among various communities increased, and more people migrated to settle in Phetchaburi, resulting in a higher degree of economic, social and cultural

integration. Documents such as chronicles and journals mention the relationship between Phetchaburi and other cities, such as Nakhon Si Thammarat, Sukhothai, Kamphaeng Phet phitsanulok, and even China.

According to the chronicles, the relationship was both of hostile and friendly nature. This is presumably because the city had to maintain its status as an important port with control over communication routes, especially the transoceanic route in the south. The Nakhon Si Thammarat chronicles record the battles and boundary settlements between the kings of two cities.

While Phetchaburi was enjoying its importance as a trading centre during the 13th-14th centuries, it was also undergoing major changes due to two major factors: the spread of Mahayana Buddhism and Bayon art from Cambodia, and the trading contact between the people of the Chao Phraya Basin and the Chuang in the south of China. The influence of the former was manifest in changes in styles of art from the Dvaravati style to the Lopburi style, as in the construction of Prasat Kamphaenglaeng as an important monument of the city. As for the latter, the trading contact resulted in a wider use of Thai as a language for communication in Southeast Asia.

These changes gave rise to the formation of new cultures and communities. In some of these the population followed Hinayana practices, while the ruling classes were of the Mahayana denomination. Nevertheless, they enjoyed a peaceful co-existence, since the ruling classes encouraged religious freedom and were themselves patrons of the construction of many permanent religious monuments.

The lack of religious discrimination resulted in smooth and continuous transformations of artistic and cultural practices accepted by the people of Phetchaburi. Dvaravati art, for instance, already losing its popularity, became U-thong art, and subsequently Ayutthaya art. At the same time, the spread of Lopburi art because of Mahayana Buddhism soon went into decline because it was not popular, and because the Ceylonese school of Hinayana Buddhism was beginning to expand steadily in the 14th century, even though Phetchaburi was an important centre for passing the influences of Lopburi art to other cities.

Phetchaburi lost its importance as a port city when Ayutthaya increased its role as capital city and major port during the 15th century. It subsequently became only a small port. Its importance as a centre of art, however, continues until today. All the evidence of Phetchaburi -be it documents, monuments, artefacts and ethnic and cultural diversity - that survives until now bears witness to the prominence of Phetchaburi as a "city of history."

* ในเรื่องเสมานันต์ แต่ก่อนนักปราชญ์ถือว่าเป็นคดีซึ่งมาจากทางลังกา เช่น บอกว่าเสมานันต์ที่สุโขทัยเป็นเสมาคู่แบบทางลังกา เลยกทำให้คิดไปว่าลังกามีคดีในการปักเสมามาก่อน บัดนี้ นายไมเคิล ไรท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมและศิลปกรรมลังกาให้ความเห็นว่า คดีการปักเสมานันต์ของลังกาไม่มีหลักฐานว่ามีความเก่าแก่ไปถึงสมัยทวารวดีแต่อย่างใด